ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Διαμεθοδικές Κοινωνικές Παρεμβάσεις σε Καταστάσεις Κρίσης»

«Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΤΣΙΠΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ

ΜΥΚ40

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΔΑΚΑΚΗ, ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2026

ΔΗΛΩΣΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Copyright@ 2026 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Προγραμμα Μεταπτυχιακων Σπουδων «Διαμεθοδικές Κοινωνικές Παρεμβάσεις σε Καταστάσεις Κρίσης»

ΕΛΜΕΠΑ

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής εργασίας αποτελεί ιδιοκτησία της μεταπτυχιακής φοιτήτριας Τσίπη Χρυσούλας και της επιβλέπουσας αν. καθ. Παπαδακάκη Μαρίας και προστατεύεται από τον νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας:

Η Τσίπη Χρυσούλα υπογράφουσα φοιτήτρια του Μεταπτυχιακού «Διαμεθοδικές Κοινωνικές Παρεμβάσεις σε Καταστάσεις Κρίσης» του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία με τίτλο: «Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ & ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ» είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μου δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης, δηλώνω ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε Ίδρυμα ή Οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

(Υπογραφή)

_____

Ονοματεπώνυμο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται και προσλαμβάνεται η παραβατικότητα, με έμφαση στη βία και την εγκληματική συμπεριφορά ανηλίκων, από τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σκοπός της έρευνας είναι να αναλυθούν τα κυρίαρχα δημοσιογραφικά αφηγήματα, τα πρότυπα πλαισίωσης και οι λόγοι που συγκροτούν τη δημόσια εικόνα της παραβατικότητας, καθώς και να διερευνηθούν οι πιθανές επιπτώσεις τους στη δημόσια σφαίρα και την κοινωνική αντίληψη.

Το θεωρητικό υπόβαθρο δομείται από τη θεωρία του framing, τις έννοιες του sensationalism, του infotainment και του ηθικού πανικού συνδυαστικά με σύγχρονες εγκληματολογικές προσεγγίσεις που εστιάζουν στη σχέση ΜΜΕ, φόβου και κοινωνικού ελέγχου. Μεθοδολογικά, η εργασία βασίζεται σε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου και θεματική κωδικοποίηση δημοσιογραφικών άρθρων από επιλεγμένες ελληνικές εφημερίδες για την περίοδο 2019–2024.

Τα ευρήματα της ανάλυσης αναδεικνύουν επαναλαμβανόμενα μοτίβα υπερπροβολής βίαιων περιστατικών, περιορισμένης κοινωνιολογικής ερμηνείας, προσωποποίησης ανηλίκων δραστών και σύγκλισης με κυρίαρχα πολιτικά και επικοινωνιακά πλαίσια. Η Συζήτηση συνδέει τα ευρήματα με διεθνείς τάσεις και τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής δημοσιογραφίας, επισημαίνοντας μεθοδολογικούς περιορισμούς και αποφεύγοντας αιτιακές γενικεύσεις. Η εργασία ολοκληρώνεται με συμπεράσματα και προτάσεις που αφορούν την ανάγκη ενίσχυσης της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, της εγκληματολογικής παιδείας και της υπεύθυνης ενημέρωσης του κοινού.

ΛΕΞΕΙΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ: παραβατικότητα, βία ανηλίκων, μέσα μαζικής ενημέρωσης, πλαισίωση, ηθικός πανικός, ελληνική δημοσιογραφία

ABSTRACT

This Master’s thesis investigates the manner in which delinquency, with particular emphasis on juvenile violence and criminal behavior, is presented and received by the Greek mass media. The aim of the research is to analyze the dominant journalistic narratives, framing patterns, and discursive practices that construct the public image of delinquency, as well as to examine their potential effects on the public sphere and social perception.

The theoretical framework is grounded in framing theory and the concepts of sensationalism, infotainment, and moral panic, in conjunction with contemporary criminological approaches that

focus on the relationship between mass media, fear, and social control. Methodologically, the study is based on qualitative content analysis and thematic coding of journalistic articles drawn from selected Greek newspapers covering the period 2019–2024.

The findings of the analysis reveal recurring patterns of overexposure of violent incidents, limited sociological interpretation, personalization of juvenile offenders, and convergence with dominant political and communicative frameworks. The discussion relates these findings to international trends and the specific characteristics of Greek journalism, while explicitly acknowledging methodological limitations and avoiding causal generalizations. The thesis ends with conclusions and proposals addressing the need to strengthen journalistic ethics, promote criminological literacy within the media, and enhance responsible public information.

KEYWORDS: delinquency, juvenile violence, mass media, framing, moral panic, Greek journalism

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το να πραγματοποιήσεις μια μεταπτυχιακή εργασία και να διεξάγεις μια έρευνα σε μεταπτυχιακό επίπεδο είναι αρκετά δύσκολο χωρίς την βοήθεια έμπειρων καθοδηγητών. Για το λόγο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την κ. Παπαδακάκη Μαρία, αναπληρώτρια καθηγήτρια, η οποία ανέλαβε την επίβλεψη της διπλωματικής μου εργασίας και τον κ. Χλιαουτάκη Ιωάννη, ομότιμο καθηγητή του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου, ο οποίος με συμβούλεψε. Η συμβολή τους ήταν πολύτιμη, καθώς με τις οδηγίες τους κατέκτησα νέες γνώσεις, διόρθωσα τις τεχνικές μου και κατέληξα στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Στο ίδιο πλαίσιο έκφρασης ευγνωμοσύνης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την ψυχολογική στήριξη καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και να αφιερώσω την εργασία στον σύζυγο και την κόρη μου, τους οποίους είχα δίπλα μου να με στηρίζουν καθόλη τη διάρκεια της συγγραφής.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή

1.1 Ορισμός «παραβατικότητας» και διάκριση από «εγκληματικότητα».

1.2 Ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη διαμόρφωση κοινωνικών αντιλήψεων περί παραβατικότητας.

1.3 Γιατί η μελέτη της παρουσίας της παραβατικότητας στα ελληνικά ΜΜΕ έχει επιστημονικό ενδιαφέρον (πολιτισμικό, κοινωνικό, επικοινωνιακό πλαίσιο).

1.4 Σύντομη αναφορά στην έννοια της «ηθικής πανικού» (moral panic).

2. Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Κοινωνιολογικές θεωρίες για τα ΜΜΕ κ την παραβατικότητα

2.2 Θεωρία της κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας (Berger & Luckmann).

2.3 Θεωρία της ηθικής πανικού (Cohen, Hall et al.).

2.4 Θεωρία της ατζέντας και του framing (McCombs, Entman).

2.5 Θεωρία του labeling (Becker).

2.6 Ελληνικό θεωρητικό υπόβαθρο:

Συνεισφορά Ελλήνων ερευνητών (π.χ. Κουσούλης, Παπαθανασόπουλος, Καψής, Κουβέλης κ.ά.).

Επικοινωνιολογικές και εγκληματολογικές προσεγγίσεις στην ελληνική βιβλιογραφία.

3. Ερευνητικά ερωτήματα

3.1 Πώς τα ελληνικά ΜΜΕ επιλέγουν και ιεραρχούν τα γεγονότα που σχετίζονται με παραβατικότητα;

3.2 Ποια στερεότυπα ή αφηγήματα κυριαρχούν (π.χ. «ο αλλοδαπός εγκληματίας», «η βία των νέων», «η μηδενική ανοχή»);

3.3 Πώς διαφοροποιείται η παρουσίαση ανάλογα με το είδος του μέσου (τηλεόραση, εφημερίδες, ιστοσελίδες, social media);

3.4 Ποιος είναι ο ρόλος των πλαισίων πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής συγκυρίας στην παρουσίαση της παραβατικότητας;

3.5 Πώς προσλαμβάνει το κοινό τα δημοσιεύματα και πώς αυτά επηρεάζουν τη στάση του απέναντι στην παραβατικότητα;

4. Μεθοδολογία

4.1 Ερευνητικός σχεδιασμός: ποιοτική ή/και ποσοτική ανάλυση περιεχομένου.

4.2 Επιλογή δείγματος.

4.3 Είδη ΜΜΕ (τηλεοπτικά δελτία, έντυπα, ηλεκτρονικός Τύπος).

4.4 Περίοδος ανάλυσης (π.χ. ένα έτος, περίοδοι κοινωνικής έντασης).

4.5 Μονάδα ανάλυσης: είδηση, άρθρο, τίτλος, εικόνα, ρεπορτάζ.

4.6 Κατηγορίες κωδικοποίησης:

Είδος παραβατικότητας (βία, οικονομική απάτη, ανηλικότητα κ.λπ.).

Ταυτότητα δράστη/θύματος (φύλο, εθνικότητα, κοινωνική τάξη).

Ύφος παρουσίασης (ουδέτερο, δραματοποιημένο, τιμωρητικό).

Χρήση πηγών (αστυνομία, ειδικοί, πολίτες).

Είδος πλαισίου (κοινωνικό, ηθικό, πολιτικό).

Συμπληρωματικά:

Ανάλυση λόγου (discourse analysis) για τον τρόπο κατασκευής των αφηγημάτων.

Ερευνητικά focus groups ή συνεντεύξεις για την πρόσληψη από το κοινό.

5. Αναμενόμενα ευρήματα (υποθέσεις)

5.1 Υπερπροβολή βίαιων και σοκαριστικών περιστατικών.

5.2 Εθνοτικοποίηση της εγκληματικότητας (ιδίως σε περιόδους κοινωνικής ανασφάλειας).

5.3 Απουσία κοινωνιολογικής/δομικής ερμηνείας· έμφαση στην ατομική ευθύνη.

5.4 Πολιτικοποίηση ή εργαλειοποίηση των ειδήσεων περί εγκλήματος.

5.5 Ενίσχυση της αίσθησης φόβου και απαίτηση για αυστηρότερα μέτρα ασφαλείας.

6. Συζήτηση – Ανάλυση αποτελεσμάτων

6.1 Συσχέτιση με διεθνείς τάσεις (π.χ. sensationalism, infotainment).

6.2 Ιδιαιτερότητες της ελληνικής δημοσιογραφίας (π.χ. ρόλος ιδιωτικών καναλιών, περιορισμένη ερευνητική δημοσιογραφία).

6.3 Σχέση πολιτικών, οικονομικών και ΜΜΕ στη διαμόρφωση αφηγήματος για την παραβατικότητα.

6.4 Ανάλυση επιπτώσεων στη δημόσια σφαίρα: φόβος, προκατάληψη, αποδοχή αυταρχικών πολιτικών.

7. Συμπεράσματα και προτάσεις

7.1 Ανάγκη για υπεύθυνη δημοσιογραφική δεοντολογία στην κάλυψη θεμάτων εγκληματικότητας.

7.2 Προώθηση της εγκληματολογικής παιδείας στα ΜΜΕ.

7.3 Προτάσεις πολιτικής και επικοινωνιακής διαχείρισης (εκπαίδευση δημοσιογράφων, συνεργασία με κοινωνικούς επιστήμονες).

7.4 Ενίσχυση της ενημέρωσης του κοινού για τις κοινωνικές αιτίες της παραβατικότητας.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Ορισμός «παραβατικότητας» και διάκριση από «εγκληματικότητα».

Ένα από τα πιο πολυσυζητημένα ζητήματα της σύγχρονης κοινωνίας είναι αυτό της παραβατικότητας ανηλίκων (juvenile delinquency), το οποίο έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον σε αρκετούς κλάδους, όπως της ψυχολογίας, της εγκληματολογίας, των παιδαγωγικών και της επιστήμης της κοινωνιολογίας, λόγω του πολυσύνθετου χαρακτήρα. Ως έννοια αναφέρεται στην εμπλοκή ατόμων, κατά κύριο λόγο κάτω των 18 ετών, σε αξιόποινες ή αντικοινωνικές πράξεις (Muncie, 2021· Πανούσης, 2018).

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει ο διαχωρισμός ανάμεσα στους όρους της παράβασης και του εγκλήματος, καθώς ο πρώτος αναφέρεται σε πράξεις που χαρακτηρίζονται ως αντικοινωνικές και αποκλίνουσες, όπως π.χ. το bullying, η επιθετικότητα, και δεν απασχολούν τον ποινικό κώδικα. Η έννοια της παραβατικότητας δηλαδή, αναφέρεται σε πράξεις, οι οποίες δεν συνάδουν με τα κοινωνικά πρότυπα και εγείρουν ανησυχία, ωστόσο όμως δεν φέρουν νομικές επιπτώσεις (Farrington, 2020). Αφενός, οι παραβατικές ενέργειες των ανηλίκων προκύπτουν από την δυσκολία τους να ενσωματωθούν κοινωνικά, από δυσλειτουργικό πλαίσιο διαβίωσης και γενικότερα από την κοινωνική απόκλιση. Αφετέρου, ο όρος της εγκληματικότητας συμπεριλαμβάνει την ενεργοποίηση του νομικού καθεστώτος και του ποινικού κώδικα ενώ παράλληλα μπορεί να εξεταστεί με στατιστικά δεδομένα και πιο αντικειμενικά κριτήρια (Λαμπροπούλου, 2018· Πανούσης, 2019).

Πάρα την εννοιολογική διαφοροποίηση των όρων, στα Ελληνικά μέσα ενημέρωσης είναι συχνό το φαινόμενο οι δύο αυτές έννοιες να ταυτίζονται και πράξεις παραβατικού χαρακτήρα (χωρίς, δηλαδή, ποινική εμπλοκή) να χαρακτηρίζονται ως εγκληματικές (Παπαθανασόπουλος, 2022· Καρανικόλας, 2022).. Πρόσφατες μελέτες έχουν επιβεβαιώσει την θέση αυτή, ιδιαίτερα όταν εμπλέκονται ανήλικοι, καθώς τα ΜΜΕ έχουν την τάση να ενισχύουν το αίσθημα του κινδύνου μέσω της υπερπροβολής, και να επιζητούν ποινικές συνέπειες σε κάθε παραβατικό περιστατικό (Greer & McLaughlin, 2017· Kourti & Stavrinides, 2020· Τζαννετάκη, 2023).

Αποτέλεσμα της υπερπροβολής και των συνεπειών της είναι η κοινωνική αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών, όπως η περιθωριοποίηση και η άνιση διεκδίκηση ευκαιριών μέσα στην καθημερινότητα. Πολλές έρευνες έχουν αναδείξει την τάση της κοινωνίας να αφήνει στο περιθώριο άτομα και ομάδες που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, μορφωτικά επίπεδα ή αποδομημένα οικογενειακά πλαίσια με αποτέλεσμα να ενισχύουν τον κίνδυνο για παραβατικές συμπεριφορές στις ομάδες αυτές (Agnew, 2019· Παπαθεοδώρου, 2021). Για την συγκεκριμένη οπτική ο Garland (2001) αναφέρει χαρακτηριστικά πως, η παραβατικότητα απορρέει

από την αδυναμία της πολιτείας να παρέχει στους νέους ίσες και αμετάβλητες ευκαιρίες ένταξης, με αποτέλεσμα παραβατικές πράξεις να αποτελούν μέσο αντίδρασης και έκφρασης.

Στον κλάδο της εγκληματολογίας, η αιτιολογία που δίνεται για την παραβατική συμπεριφορά αφορά το νεαρό της ηλικίας και δεν θεωρείται αμετάβλητο χαρακτηριστικό του ατόμου, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις παραβατικών περιστατικών ανάμεσα σε ανηλίκους, το ηλικιακό όριο κυμαίνεται ανάμεσα στα 14 με 17 έτη, και έπειτα σταματούν, επιβεβαιώνοντας πως πρόκειται για μια παροδική περίοδο της ζωής τους (Farrington, 2020). Ωστόσο, επειδή τα συμπτώματα εμφανίζονται στην περίοδο που οι νέοι διανύουν την εφηβεία και πολλές φορές λειτουργούν απερίσκεπτα και παρορμητικά πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα πλαίσια που μπορούν να αποτρέψουν τέτοιες συμπεριφορές (π.χ. οικογένεια, σχολείο) καθώς η αποκλίνουσα συμπεριφορά καθορίζεται τόσο από τα προσωπικά χαρακτηριστικά όσο και από τα εξωτερικά (Kourti & Stavrinides, 2020).

Η επισήμανση πως το φαινόμενο της παραβατικότητας είναι κοινωνικό δημιούργημα, το οποίο ενισχύεται διαρκώς από τα μέσα ενημέρωσης που δυναμικά διαμορφώνουν το προφίλ του παραβατικού νέου, είναι ιδιάζουσας σημασίας για τη συγκεκριμένη μελέτη καθώς η δομή, η προβολή και ο λόγος που χρησιμοποιείται από τα ΜΜΕ έχουν καταλυτικό ρόλο στην εξέλιξη του φαινομένου (Chibnall, 2019).

1.2 Ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη διαμόρφωση κοινωνικών αντιλήψεων περί παραβατικότητας.

Μερικά από τα κυριότερα χαρακτηριστικά των ΜΜΕ, όπως έχουν διατυπώσει και οι Berger & Luckmann (1966), είναι η δυνατότητα κατεύθυνσης της κοινής γνώμης, καθώς λειτουργούν ως μέσο ανακατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας μέσα από την παροχή και την νοηματοδότηση των πληροφοριών. Ασκούν επιρροή, δηλαδή, στον τρόπο αντίληψης του φαινομένου της παραβατικότητας, καθώς δια μέσου των προβαλλομένων ειδήσεων, του λόγου, των εικονικών αναπαραστάσεων και των αφηγήσεων προσωποποιούν και χαρακτηρίζουν τον φερόμενο ως *επικίνδυνο* αλλά και το ποιά θέματα είναι σημαντικά για την κοινωνία (McCombs, 2004· McCombs et al., 1997).

Σύμφωνα με τη θεωρία της ατζέντας (agenda-setting), τα μέσα ενημέρωσης επηρεάζουν τον τρόπο που θα αντιληφθούμε ένα ζήτημα, καθώς μέσα από την προβολή επισημαίνεται η σοβαρότητα του θέματος για την κοινωνία (McCombs & Shaw, 1972). Στη συνέχεια, η θεωρία της πλαισίωσης (framing) έρχεται να συμπληρώσει την παραπάνω, εφόσον η κάλυψη του φαινομένου πλαισιώνεται από τις κατάλληλες λεκτικές, εικονικές και αφηγηματικές αναπαραστάσεις, με σκοπό να ασκήσει

επιρροή στον τρόπο αντίληψης του θέματος από τον πολίτη σε ερμηνευτικό και συναισθηματικό επίπεδο (Entman, 1993· Scheufele & Tewksbury, 2007).

Ως εκ τούτου, γίνεται αντιληπτό πως η ενημέρωση του φαινομένου της νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς από τα μέσα ενημέρωσης, δεν μπορεί να έχει αντικειμενικό χαρακτήρα, καθώς επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το ηθικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εκάστοτε περιοχής, ενώ παράλληλα ενισχύει την εμφάνιση στερεοτυπικών αντιλήψεων για τον επιδεικνυόμενο ως επικίνδυνο πληθυσμό (ανήλικους) (Jewkes, 2015· Tandoc & Maitra, 2022).

Πιο αναλυτικά, στον ελληνικό δημοσιογραφικό χώρο, ένα πρόσφατο περιστατικό ανήλικης παραβατικότητας πλαισιώθηκε από τα ΜΜΕ με τίτλους όπως «άγρια βία ανήλικων», « συμμορίες εφήβων» και « αύξηση της εγκληματικότητας», παρά το γεγονός ότι ήταν ασήμαντης εμβελείας. Ωστόσο, η υπερπροβολή στα τηλεοπτικά μέσα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είχε ως αποτέλεσμα το μικρό αυτό περιστατικό να λάβει μεγάλες διαστάσεις εντάσσοντας το στο γενικότερο πλαίσιο της κοινωνικής απειλής και κίνδυνου. Το συγκεκριμένο παράδειγμα αποδεικνύει τη δύναμη των μέσων ενημέρωσης στην κατασκευή της κοινωνικής αντίληψης και τη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας μέσα από τον τρόπο παρουσίασης των ειδήσεων (Jewkes, 2015· Παπαθανασόπουλος, 2022· Kourti & Stavrinides, 2020).

1.3 Η επιστημονική σημασία της μελέτης της παραβατικότητας στα ελληνικά ΜΜΕ

Η διερεύνηση του φαινομένου της ανήλικης παραβατικότητας από την σκοπιά του Τύπου στον ελλαδικό χώρο, είναι ιδιάζουσας σημασίας στην επιστημονική κοινότητα καθώς πρόκειται για ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο που αναδεικνύεται μέσα από πολιτισμικές, κοινωνιολογικές και επικοινωνιακές διαστάσεις. Πιο αναλυτικά, στη χώρα μας, τα μέσα ενημέρωσης έχουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική πραγματικότητα ενώ παράλληλα ασκούν μεγάλη επιρροή στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης με τακτικές όπως η χρήση υπέρμετρου δραματικού τόνου στην κάλυψη των ειδήσεων και η απουσία επιστημονικής κοινωνιολογικής προσέγγισης του θέματος (Παπαθανασόπουλος, 2021· Βέης, 2019).

1.3.1 Κοινωνικό επίπεδο

Σε επίπεδο κοινωνίας τα ΜΜΕ χρησιμοποιούν την προβολή του φαινομένου της ανήλικης παραβατικότητας ως μέσο για να ελέγξουν το κοινωνικό σύνολο, τις αποκλίνουσες ομάδες και τις ανισότητες. Συχνή είναι η τάση των ΜΜΕ να προβάλλουν ένα μεμονωμένο περιστατικό σχετικά με την ανήλικη εγκληματικότητα χωρίς όμως να εξετάζουν τους κοινωνικούς και οικονομικούς λόγους

που το προκαλούν (Πανούσης, 2019 Λαμπροπούλου, 2018). Αποτέλεσμα αυτής της τακτικής είναι η αμφισβήτηση και ο διχασμός προς τις στοχοποιημένες κοινωνικές ομάδες όπως οι νέοι και οι μετανάστες (Σπυριδάκης, 2021· ΚΕΘΕΑ, 2021).

1.3.2 Πολιτισμικό επίπεδο

Σε πολιτισμικό επίπεδο, η ειδησεογραφική κάλυψη του φαινομένου της παραβατικότητας γίνεται σύμφωνα με τις πολιτισμικές αρχές και ανησυχίες της κοινωνίας. Πρόσφατες μελέτες στον ελληνικό επιστημονικό χώρο (Ντάβου & Χαλβατζή, 2023· Καρανικόλας, 2022· Τζαννετάκη, 2023) έχουν επιβεβαιώσει την υποκειμενικότητα στην κάλυψη των ειδήσεων από τα ΜΜΕ, τα οποία σκοπίμως χρησιμοποιούν τακτικές που επιφέρουν κοινωνική ανησυχία, φόβο, ηθικολογία και συναισθηματική φόρτιση, έναντι αφηγηματικών τεχνικών, ενισχύοντας το αίσθημα του κίνδυνου. Η τακτική αυτή αποτελεί μέρος του "ηθικού πανικού" (Cohen, 2011), ωστόσο στα εγχωρία μέσα ενημέρωσης τροποποιείται βάση των συνθήκων που επικρατούν σε οικονομικό, μεταναστευτικό και κοινωνικό επίπεδο (Λαμπροπούλου, 2018· Πανούσης, 2019).

1.3.3 Επικοινωνιολογικό επίπεδο

Στη συνέχεια, η επικοινωνιολογική διάσταση της παραβατικότητας λειτουργεί ως μέσο κατανόησης του τρόπου επιλογής, προσέγγισης και δόμησης ενός γεγονότος από την σκοπιά της δημοσιογραφικής κάλυψης. Χρήσιμα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου προσέγγισης των θεμάτων είναι η θεωρία της Ατζέντας και της Πλαισίωσης, μέσα από τις οποίες αποδεικνύεται πως μέσα ενημέρωσης καθορίζουν το τι είναι σημαντικό και τι όχι για την κοινή γνώμη (McCombs, 2004· Entman, 1993).

Για όλους τους παραπάνω λόγους, η παρούσα μελέτη στοχεύει στη διερεύνηση και ανάδειξη του τρόπου και των μέσων με τα οποία τα εγχώρια μέσα ενημέρωσης προβάλουν την παραβατικότητα ανηλίκων, καθώς και τα κριτήρια επιλογής θεμάτων, πλαισίων και αφηγηματικών εργαλείων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του προφίλ του «ανήλικου παραβάτη». Επομένως, η διερεύνηση του θέματος βοηθά στην δημιουργία μιας πιο αντικειμενικής αντίληψης πέρα από την προβαλλόμενη και χωρίς πολιτική χροιά, εν αντίθεση με αυτή που παρουσιάζεται από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, τα οποία με την επίμονη παρουσίαση θεμάτων εγκληματικής φύσεως με επίκεντρο τους ανήλικους, εμμέσως ενισχύει την αίσθηση της κοινωνικής αστάθειας και την ανάγκη για λήψη αυστηρότερων πολιτικών μέτρων (Prorata & Friedrich Ebert Stiftung, 2024· Παπαθανασόπουλος, 2022).

1.4 Εισαγωγή στην έννοια του «Ηθικού Πανικού» (Moral Panic)

Θεμελιωτής του όρου του «ηθικού πανικού» ήταν ο Stanley Cohen (1972),ο οποίος τον εισήγαγε προκειμένου να αντιπροσωπεύσει την τάση των μέσων ενημέρωσης, των πολίτικων αρχών και της κοινής γνώμης να προβάλλουν υπέρμετρα ένα θέμα και να στοχοποιούν συμπεριφορές και κοινωνικές ομάδες, ως επικείμενες απειλές της κοινωνικής συνοχής. Αφενός, λοιπόν, οι κοινωνικές ομάδες που στοχοποιούνται, αντιμετωπίζονται ως κίνδυνος για την κοινωνική ομαλότητα («folk devils») σε αντίθεση με τα μέσα ενημέρωσης και τις πολιτικές και αστυνομικές αρχές που παρουσιάζονται ως διαμεσολαβητές της επαναφοράς της κοινωνικής συνοχής.

Η προσέγγιση αυτή συνδέεται με τις προηγούμενες έννοιες της πλαισίωσης και της θεματοθεσίας εφόσον τα μέσα ενημέρωσης λειτουργούν με συγκεκριμένη σειρά επιλέγοντας πρώτα το ζήτημα και το πως θα το πλαισιώσουν και έπειτα με τη θεωρία της ετικέτας στιγματίζουν τα εμπλεκόμενα άτομα και γενικεύουν το φαινόμενο (Entman, 1993· McCombs, 2004).

Πιο συγκεκριμένα, η χρήση δραματικών τίτλων ειδήσεων, όπως « έξαρση της βίας ανηλίκων» ή «αγέλες νέων τρομοκρατούν τις γειτονίες της Αθήνας» είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα της τεχνικής του framing, καθώς εγείρουν την ανησυχία και το φόβο του ακροατή συμβάλλοντας στην κατασκευή του ηθικού πανικού. Σημαντική παρατήρηση στο σημείο αυτό είναι ότι οι πηγές και οι πληροφορίες που προβάλλονται δεν αντανακλούν σε εμπειρικά και στατιστικά δεδομένα και ως εκ τούτου στις πραγματικές διαστάσεις του φαινομένου_(Καρανικόλας, 2022· Παπαθανασόπουλος, 2022· Τζαννετάκη, 2023).

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1 Κοινωνιολογικές θεωρίες για τα ΜΜΕ κ την παραβατικότητα

Το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων και η παρουσίασή του από τα μέσα ενημέρωσης έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον και έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης σε πολλούς κλάδους. Κυρίαρχος λόγος της επιστημονικής κινητοποίησης για τη διερεύνηση του θέματος είναι ο αντίκτυπος και η επιρροή των μέσων ενημέρωσης στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, καθώς η κάλυψη των ειδησεογραφικών θεμάτων δεν αντιπροσωπεύει απλώς την παρουσίαση ενός φαινομένου, αλλά αποτελεί ένα πολυπαραγοντικό μέσο κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας, το οποίο παράγει ερμηνείες και διαμορφώνει στερεοτυπικές αντιλήψεις, ειδικά όταν το θέμα αφορά ανήλικους δράστες. Η δυνατότητα των ΜΜΕ να κατασκευάζουν και να ανακατευθύνουν τη συνολική σκέψη και τις πολιτικές στάσεις οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στη μεγάλη απήχηση που έχουν στο κοινό, το οποίο τα χρησιμοποιεί ως βασικό εργαλείο ενημέρωσης για ζητήματα παραβατικότητας (Jewkes, 2015· Surette, 2015).

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η αλληλεπίδραση των μέσων ενημέρωσης με το φαινόμενο της ανήλικης παραβατικότητας, είναι απαραίτητο να παρουσιαστούν βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της δημόσιας αντίληψης. Κεντρικές μεταξύ αυτών είναι η θεωρία της θεματοθεσίας (agenda-setting) και η θεωρία της πλαισίωσης (framing), οι οποίες εξηγούν με ποιον τρόπο τα μέσα ενημέρωσης επιλέγουν ποιά ζητήματα θα αναδειχθούν ως σημαντικά και το πώς τα παρουσιάζουν μέσω ερμηνευτικών πλαισίων. Με αυτόν τον τρόπο, τα ΜΜΕ δεν περιορίζονται στην απλή μετάδοση πληροφοριών, αλλά καθορίζουν το τι θεωρείται κοινωνικά σημαντικό και πώς αυτό νοηματοδοτείται από το κοινό (McCombs & Shaw, 1972· Entman, 1993· Scheufele & Tewksbury, 2007).

Στη συνέχεια, η κοινωνική αντίδραση (labeling) φέρει ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση των ανηλίκων παραβατών και την άνιση διεκδίκηση ευκαιριών μέσα στην καθημερινότητα. Πολλές έρευνες έχουν αναδείξει την τάση της κοινωνίας να αφήνει στο περιθώριο άτομα και ομάδες που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, μορφωτικά επίπεδα ή αποδομημένα οικογενειακά πλαίσια, με αποτέλεσμα να ενισχύουν τον κίνδυνο για παραβατικές συμπεριφορές στις ομάδες αυτές (Agnew, 2019· Παπαθεοδώρου, 2021). Ως εκ τούτου, το φαινόμενο της παραβατικής συμπεριφοράς δεν αποτελεί αποκλειστικά ατομικό χαρακτηριστικό, αντίθετα υπάρχουν και οι εξωτερικοί παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στη διαμόρφωσή του. Για τη συγκεκριμένη οπτική ο Garland (2001) αναφέρει χαρακτηριστικά πως η παραβατικότητα απορρέει από την αδυναμία της πολιτείας να παρέχει στους νέους ίσες και αμετάβλητες ευκαιρίες ένταξης, με αποτέλεσμα παραβατικές πράξεις να αποτελούν μέσο αντίδρασης και έκφρασης.

Σε παρόμοια λογική, ο Stanley Cohen (2011) αποτυπώνει την επίδραση των μέσων ενημέρωσης στο προφίλ του ανήλικου παραβάτη. Τα δημοσιεύματα προκαλούν τον ηθικό πανικό (moral panic) στην κοινή γνώμη, βασιζόμενα σε αποκλειστικές περιπτώσεις, γενικεύοντας το φαινόμενο. Αποτέλεσμα αυτής της λειτουργίας είναι η στοχοποίηση της νέας γενιάς σε ευρύτερο πλαίσιο, η οποία στόχο έχει την αποδιοργάνωση της κοινωνικής συνοχής, καθώς η ευθύνη μεταφέρεται από τις δυσλειτουργίες της κοινωνίας προς το ίδιο το άτομο, προσδίδοντάς του την ετικέτα του κινδύνου, της παραμέλησης και της ανηθικότητας. Ακόμα περισσότερο, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το νομικό και πολιτικό καθεστώς με την εφαρμογή αυστηρότερων μέτρων, κάτι που αναδεικνύει τη δυναμική παρουσία των μέσων ενημέρωσης σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο..

Αυτή η θεωρητική προσέγγιση είναι ιδιάζουσας σημασίας για τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, καθώς η κάλυψη των θεμάτων της παραβατικότητας ανηλίκων γίνεται με έντονα δραματικό ύφος, παρουσιάζοντας τον ανήλικο εμπλεκόμενο ως κίνδυνο για την κοινωνική συνοχή (Καρανικόλας, 2022· Τζαννετάκη, 2023). Σε σύγχρονη μελέτη (Παπαθανασόπουλος, 2022) σχετικά με την παραβατικότητα ανηλίκων και την αποτύπωσή της από τον Τύπο, τα ευρήματα ανέδειξαν τον αρνητικό αντίκτυπο που αφήνουν τα δημοσιεύματα προς τους νέους, ενώ απουσιάζουν αναφορές σχετικά με τα κοινωνικά αίτια και τα ελλιπή μέτρα στήριξης, καθώς η βαρύτητα μετατοπίζεται σε προσωπικούς παράγοντες και όχι στις θεσμικές ανακατατάξεις που προκαλούν το φαινόμενο. Ταυτοχρόνως, η παροχή πληροφοριών γύρω από το φαινόμενο στις ψηφιακές πλατφόρμες καταδικάζει διαδικτυακά τους ανήλικους και διαιωνίζει στερεοτυπικές αντιλήψεις (Χαλβατζή & Ντάβου, 2022).

Συνοψίζοντας, η διερεύνηση των κοινωνιολογικών θεωριών γύρω από το θέμα της παραβατικότητας ανηλίκων βοηθά στην ουσιαστική και ακριβέστερη προσέγγιση του ζητήματος για τον τρόπο κατασκευής και προβολής του από τα μέσα ενημέρωσης. Η κατανόησή τους είναι ιδιάζουσας σημασίας, αφενός γιατί μέσα από αυτές γίνεται αντιληπτός ο τρόπος που τα ΜΜΕ επιλέγουν και ύστερα προβάλλουν το θέμα των ανηλίκων παραβατών και αφετέρου γιατί συμβάλλουν στη δημιουργία των κοινωνικών αντιλήψεων, της στοχοποίησης της κοινωνικής ομάδας των νέων και της θέσπισης των κοινωνικών πολιτικών.

Θεωρία	**Κεντρική ιδέα**	**Τι εξηγεί για τα ΜΜΕ**	**Σχέση με παραβατικότητα**
Κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας	Η πραγματικότητα οικοδομείται κοινωνικά μέσω	Τα ΜΜΕ «ορίζουν» τι θεωρείται κοινωνικό πρόβλημα.	Κατασκευάζουν την εικόνα της νεανικής παραβατικότητας ως απειλή.

	λόγου, θεσμών και ΜΜΕ.		
Agenda-setting	Τα ΜΜΕ δεν λένε τι να σκεφτούμε, αλλά για τι να σκεφτούμε.	Ιεραρχούν τα θέματα και αυξάνουν ή μειώνουν την ορατότητά τους.	Μεγάλη προβολή συγκεκριμένων περιστατικών δημιουργεί αίσθηση έξαρσης.
Framing	Τα ΜΜΕ «πλαισιώνουν» τα γεγονότα με συγκεκριμένη ερμηνεία	Επιλέγουν γλώσσα, εικόνες και οπτική γωνία.	Παρουσιάζουν τους ανήλικους ως «επικίνδυνους», «απείθαρχους» κ.λπ.
Labeling	Η ταυτότητα επηρεάζεται από τις κοινωνικές «ετικέτες»	Τα ΜΜΕ αποδίδουν ταυτότητες (π.χ. «ανήλικος δράστης»).	Ο στιγματισμός ενισχύει την κοινωνική περιθωριοποίηση.
Ηθικός πανικός	Κοινωνική υπερ-αντίδραση σε αντιληπτή απειλή.	Τα ΜΜΕ δημιουργούν «folk devils» και υπερβολικό φόβο.	Προβάλλονται οι ανήλικοι παραβάτες ως απειλή για την κοινωνική τάξη.

2.2 Θεωρία της Κοινωνικής Κατασκευής της Πραγματικότητας (Berger & Luckmann)

Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει αναφορά στη θεωρία της κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας, την οποία εισήγαγαν ο Berger και Luckmann (1966), καθώς αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση των ερμηνειών, των ευθυνών και των στάσεων που αποδίδει η κοινωνία γύρω από ένα φαινόμενο. Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία της κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας ορίζει πως τα γεγονότα δεν υφίστανται αντικειμενικής και αποκλειστικής προσέγγισης, αντιθέτως κατασκευάζονται μέσα από επαναλαμβανόμενες πράξεις αλληλεπίδρασης, συμπερασμάτων και νοήματος. Ως εκ τούτου, ο δέκτης εκπαιδεύεται ώστε η κοινωνική αντίληψη να λειτουργεί μηχανικά δια μέσου θεσμοθετημένων πρακτικών παροχής πληροφορίας σε καθημερινό και επικοινωνιακό επίπεδο.

Επίσης πρέπει να επισημανθεί πως έννοιες όπως η αντικοινωνικότητα ή η παραβατικότητα χαρακτηρίζονται από υποκειμενικότητα και είναι κοινωνικά κατασκευάσματα, καθώς το κάθε

κοινωνικό πλαίσιο αντιλαμβάνεται και αντιμετωπίζει την παραβίαση με βάση τους δικούς της ηθικούς και πολιτισμικούς θεσμούς. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώνεται από περιπτώσεις περιστατικών που στο παρελθόν αποτελούσαν παραβίαση (π.χ. σχολικές διαμαρτυρίες), ενώ στο παρόν αποτελούν στάση έκφρασης και διεκδίκησης (Berger & Luckmann, 1966).

Στον ίδιο άξονα, το βασικότερο μέσο παροχής πληροφόρησης είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και έχει πρωταρχικό ρόλο στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας. Ο συνδυασμός της δυνατότητας επιλογής του θέματος που θα προβληθεί με τις αντίστοιχες πληροφορίες, η χρήση συναισθηματικά φορτισμένου λεξιλογίου και η υπερβολή στην παρουσίαση ενός μεμονωμένου περιστατικού αποτελούν χαρακτηριστικά, τα οποία συμβάλλουν στη διαμόρφωση και την καθοδήγηση του τρόπου με τον οποίο οι δέκτες θα εκλάβουν το προβαλλόμενο ζήτημα, στην περίπτωση αυτή, της παραβατικότητας των ανηλίκων (Couldry & Hepp, 2017· Hjarvard, 2018). Έτσι λοιπόν, η θεωρία αυτή αναδεικνύει τη θέση των μέσων ενημέρωσης, τα οποία δεν λειτουργούν ως μέσο παροχής πληροφοριών, αλλά ως μέσο κατασκευής της κοινωνικής αντίληψης και της νοηματοδότησης.

Επομένως, η συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση βοηθά σημαντικά στην κατανόηση του φαινομένου της παραβατικότητας ανηλίκων, εφόσον είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός πως η πλειοψηφία της κοινωνίας χρησιμοποιεί τα ΜΜΕ ως μέσο ενημέρωσης και πληροφόρησης για το εν λόγω ζήτημα. Σχετικές μελέτες έχουν επιβεβαιώσει την επιρροή των μέσων στη διαμόρφωση της κοινωνικής αντίληψης, καθώς η πλειοψηφία των πολιτών ενημερώνεται από τα δημοσιογραφικά ρεπορτάζ για τα περιστατικά της ανήλικης παραβατικότητας και όχι από βιωματικές εμπειρίες, με αποτέλεσμα να ενισχύονται τα στερεότυπα και να κατευθύνονται οι προσδοκίες του κοινού ανάλογα με τις τάσεις που επικρατούν στο δημοσιογραφικό γίγνεσθαι (Muncie, 2021· Kourti & Stavrinides, 2020).

Επιπλέον σημαντική είναι η συμβολή της συγκεκριμένης θεωρίας, καθώς συνδέει τις αντιλήψεις που δημιουργούν τα μέσα ενημέρωσης με το θεσμικό πλαίσιο. Μέσα από τον τρόπο που λειτουργεί η θεωρία της κοινωνικής κατασκευής σε συνδυασμό με τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ για να περιγράψουν το φαινόμενο, αφήνουν το στίγμα στο πολιτικό πλαίσιο, που με τη σειρά του θεσπίζει τα μέτρα βάσει των ειδησεογραφικών καλύψεων και όχι των στατιστικών δεδομένων. Για παράδειγμα, δημοσιογραφικές θέσεις όπως «έξαρση της εγκληματικότητας στους ανηλίκους» και η αντιμετώπιση κοινωνικών ομάδων ως επικίνδυνες εγείρουν την κοινωνική ανησυχία, παρόλο που στατιστικά οι θέσεις αυτές δεν επιβεβαιώνονται (Παπαθεοδώρου, 2021· Καρανικόλας, 2022).

Σε σύγχρονη μελέτη (Παπαθανασόπουλος, 2022) σχετικά με την παραβατικότητα ανηλίκων και την αποτύπωση της από τον Τύπο, τα ευρήματα ανέδειξαν τον αρνητικό αντίκτυπο που αφήνουν τα δημοσιεύματα (ποσοστό 70%) προς τους νέους, ενώ απουσιάζουν αναφορές σχετικά με τα κοινωνικά αιτία και τα ελλιπή μέτρα στήριξης, καθώς η βαρύτητα μετατοπίζεται σε προσωπικούς παράγοντες και όχι στις θεσμικές ανακατατάξεις που προκαλούν το φαινόμενο. Ταυτοχρόνως, η παροχή πληροφοριών γύρω από το φαινόμενο στις ψηφιακές πλατφόρμες καταδικάζει διαδικτυακά τους ανηλίκους και διαιωνίζει στερεοτυπικές αντιλήψεις (Χαλβατζή & Ντάβου, 2022).

Μια άλλη θεωρητική προσέγγιση που αφορά το υπό διερεύνηση θέμα είναι αυτή των κοινωνικών αναπαραστάσεων, που αναπτύχθηκε από τον Moscovici (1988), και αποδίδει την κατασκευή της παραβατικότητας ανηλίκων μέσα από διαδικασία εικονικής και αφηγηματικής αναπαράστασης από τα ενημερωτικά μέσα. Πιο συγκεκριμένα, ο Τύπος διαλέγει ποια θέματα θα αναλυθούν, με ποια μέσα έκφρασης θα αποτυπωθούν και σε ποια ερμηνευτικά πλαίσια (frames) θα τοποθετηθούν, παρεμβαίνοντας με αυτόν τον τρόπο στην τροποποίηση της πραγματικότητας (McCombs & Shaw, 1972· Entman, 1993). Ο τρόπος που αποτυπώνονται τα περιστατικά της ανήλικης παραβατικότητας και τα μέσα (λεκτικά, εικονικά) που χρησιμοποιεί η κάλυψη των ειδήσεων με χαρακτηριστικούς τίτλους, όπως «έφηβοι ληστές», παραγκωνίζουν τις ψυχοκοινωνικές αιτίες που περιβάλλουν το γεγονός. Επομένως, το φαινόμενο αποτελεί κοινωνικό και ειδησεογραφικό κατασκεύασμα και δεν ερμηνεύεται με αντικειμενικά κριτήρια (Ferrell et al., 2019).

Μερικά βασικά σημεία που συμβάλλουν στη δημιουργία των παραπάνω αντιλήψεων είναι: α) **Δραματική και έντονη παρουσίαση** ενός μεμονωμένου γεγονότος ανήλικης παραβατικότητας, β)**Απουσία αναφοράς των ηθικών αυτουργών** (κοινωνικοί, οικονομικοί, ψυχολογικοί παράγοντες), γ) **Πλαισίωση** του θέματος με ατομικά χαρακτηριστικά όπως το φύλο και η καταγωγή, και δ) η **γενίκευση** του ζητήματος μέσω της στοχοποίησης ενός προσώπου (Παπαθανασόπουλος, 2022).

Εν κατακλείδι, η θεωρία της κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας συμβάλλει, αφενός, στην καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης προβάλλουν και διαμορφώνουν την κοινωνική κριτική σκέψη για το θέμα της ανήλικης παραβατικότητας. Αφετέρου, θίγει το ζήτημα της αντικειμενικότητας των ειδήσεων, καθώς κατασκευάζονται από πολλούς κοινωνικούς παράγοντες, οι οποίοι επεμβαίνουν στη νοηματοδότηση και την πολιτική διαχείριση της παραβατικότητας των ανηλίκων.

2.3 Θεωρία του Ηθικού Πανικού (Cohen, Hall et al.)

Η συγκεκριμένη έννοια πρωτοεμφανίστηκε το 1972 από τον Stanley Cohen με το έργο του *Folk Devils and Moral Panics*, στο οποίο διερευνώνται οι χαρακτηρισμοί των νέων της εποχής και ο αρνητικός αλλά καθοριστικός αντίκτυπός τους στην κοινωνία, καθιερώνοντάς τον ως βασικό όρο

στη διερεύνηση της κοινωνιολογίας των ΜΜΕ και της θεωρίας της απόκλισης. Επομένως, αυτή η προσέγγιση αφορά τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει η κοινωνία και ο κρατικός μηχανισμός τις παραβατικές και αντικοινωνικές συμπεριφορές, οι οποίες φαίνεται να απειλούν την κοινωνική συνοχή (Cohen, 2011)

Όπως αναφέρουν οι Goode και Ben-Yehuda (2009) υπάρχουν πέντε κύρια χαρακτηριστικά που πλαισιώνουν τον ηθικό πανικό, όπως η πρόκληση αναταραχής στην κοινωνία, η εχθρική αντιμετώπιση μιας κοινωνικής ομάδας, η συμφωνία ύπαρξης κρίσης, η υπερβολική αντίδραση του κοινού συγκριτικά με τη φύση του προβλήματος και την συχνότητα εμφάνισης του φαινομένου. Τα μέσα ενημέρωσης λειτουργούν κατασταλτικά στο θέμα καθώς έχουν την δυνατότητα να επικροτούν αυτά τα χαρακτηριστικά και να παρουσιάζουν τα γεγονότα ως απειλητικά και δραματικά για την κοινωνία. (Jewkes, 2015).

Το μοτίβο που φαίνεται να αναπαράγουν τα μέσα ενημέρωσης ξεκινά με την έντονη και επαναληπτική προβολή μιας αποκλειστικής είδησης νεανικής παραβατικότητας, την εντάσσουν σε ένα γενικευμένο πλαίσιο παρακμής ηθικών αξίων από την πλευρά των νέων και έπειτα διαμορφώνουν την εικόνα του ανήλικου παραβάτη, που αποτελεί κίνδυνο για την κοινωνική ομαλότητα διασπείροντας τον ηθικό πανικό (Critcher, 2020· Cohen, 2011).

Καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του ηθικού πανικού διαδραματίζει και ο πολιτικός λόγος, ο οποίος λειτουργεί με παρόμοια τακτική με τα μέσα ενημέρωσης ενισχύοντας την ρητορική του κίνδυνου στο κοινό. Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιούν μεμονωμένα γεγονότα παραβατικού χαρακτήρα από ανήλικους, διασπείροντας το αίσθημα κινδύνου στους πολίτες και προβάλλοντας ως λύση την λήψη αυστηρότερων ποινικών μέτρων και αστυνομικής παρουσίας, (Hier, 2018· Rohloff & Wright, 2019). Τέλος, ένα άλλο πλαίσιο στο οποίο κυριαρχεί ο ηθικός πανικός είναι αυτό του διαδικτύου όπου διάδοση της τρομοκρατίας και της παραπληροφορίας είναι ταχεία και ανεξέλεγκτη (Hunt & Munt, 2023).

2.4 Θεωρία της Ατζέντας και του Framing (McCombs & Shaw, Entman)

Η θεωρία της θεματοθεσίας (agenda setting) θίγει το ζήτημα της κατεύθυνσης της σκέψης της κοινής γνώμης. Σκοπός των ΜΜΕ στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι να μετατοπίσει τη βαρύτητα από το ένα θέμα σε ένα άλλο ανάλογα με τα εκάστοτε συμφέροντα. Η προσέγγιση αυτή χρησιμοποιήθηκε από τους Maxwell McCombs και Donald Shaw (1972) καθώς προέκυψε από σχετική τους έρευνα όπου τα ευρήματα τους αποκάλυψαν πως τα μέσα ενημέρωσης κατευθύνουν το κοινό ώστε να ελέγχουν *ποια φαινόμενα θα σκεφτούν* και όχι τόσο το *τί θα σκεφτούν* (McCombs & Shaw, 1972).

Πιο συγκεκριμένα η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην έμφαση και στην επανάληψη που δίνεται από τα μέσα ενημέρωσης γύρω από ένα ζήτημα καθώς η επίμονη κάλυψη του σηματοδοτεί το πόσο σοβαρό είναι αυτό το ζήτημα και ως εκ τούτου εγείρει την ανησυχία των πολιτών. Έτσι λοιπόν, σε θέματα όπως η παραβατικότητα ανηλίκων, το bullying και η κρίση αξιών σε συνδυασμό με τη συχνή ανατροφοδότηση των ΜΜΕ δημιουργεί την αίσθηση του μείζονος κοινωνικού προβλήματος, πολλές φορές χωρίς να ανταποκρίνεται με την πραγματικότητα (McCombs, 2004).

Σε αυτό το σημείο να επισημανθεί πως η θεωρία της θεματοθεσίας επηρεάζει και σε δεύτερο επίπεδο την κρίση, καθώς σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το πως παρουσιάζεται ένα γεγονός(McCombs, Llamas, Lopez-Escobar & Rey, 1997). Επομένως, τα ΜΜΕ ασκούν επιρροή σε συναισθηματικό και ερμηνευτικό επίπεδο παρόμοια με την θεωρία της πλαισίωσης (framing) που αναφέρεται παρακάτω (Entman, 1993).

Η θεωρία της θεματοθεσίας έχει χρησιμοποιηθεί αρκετά από τα μέσα ενημέρωσης της χώρας μας σε θέματα που αφορούν την παραβατικότητα ανηλίκων. Πιο συγκεκριμένα, η συνεχής τάση των ΜΜΕ να προβάλλουν γεγονότα σχολικού εκφοβισμού ή παραβατικότητας νέων έχει ως αποτέλεσμα αφενός την γενίκευση του φαινομένου και αφετέρου την διάσταση που έχει πάρει ακόμα και αν δεν ισχύει στατιστικά κάτι τέτοιο. Επομένως η προσέγγιση αυτή έχει καταλυτικό ρόλο στην κατεύθυνση της κοινής γνώμης καθώς έχει την δυνατότητα να διαμορφώνει την τα γεγονότα και τις αντιδράσεις γύρω από αυτά (Berger & Luckmann, 1966).

Σε ευρύτερο πλαίσιο οι μελέτες έχουν δείξει ότι η κοινωνία αντιμετωπίζει φαινόμενο της εγκληματικότητας ανηλίκων ως μείζον θέμα που απειλεί την κοινωνική ασφάλεια, κάτι το οποίο προκύπτει από τον την συχνότητα και την ένταση που του αποδίδουν τα μέσα ενημέρωσης (Prorata & Friedrich Ebert Stiftung, 2024). Στη Ελλάδα, παρόμοιες έρευνες έχουν διαπιστώσει πως τα θέματα της νεανικής παραβατικότητας έχουν σκόπιμα αναδειχθεί περισσότερο από τα ΜΜΕ σε αντίθεση με άλλα κοινωνικά ζητήματα που δεν έχει δοθεί τόση έμφαση (Παναγιωτοπούλου, 2020· Βέης, 2019).

Στη συνέχεια, η θεωρία της πλαισίωσης (framing) εστιάζει στα κριτήρια επιλογής ενός φαινομένου από τα μέσα ενημέρωσης καθώς και τον τρόπο παρουσίασης και πλαισίωσης του προκειμένου να μπορεί να κατευθύνει και να διαμορφώσει την κοινωνική αντίληψη (Entman, 1993· Scheufele & Tewksbury, 2007).

Πιο αναλυτικά, το πλαίσιο (frame) αντιστοιχεί στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται μια είδηση. Επομένως, τα ΜΜΕ επιλέγουν συγκεκριμένες πτυχές της πραγματικότητας, τις οποίες μετά αναλύουν και αναδεικνύουν, δίνοντας και τις ανάλογες ερμηνείες (Entman, 1993).

Σε αντίθεση με τη θεωρία της θεματοθεσίας, η οποία αφορά *το ποιά ζητήματα θα έρθουν στην επιφάνεια*, η πλαισίωση δίνει έμφαση στο *πως τα ζητήματα αυτά θα νοηματοδοτηθούν* (McCombs, 2004). Συνήθως οι δυο αυτές προσεγγίσεις έχουν συμπληρωματικό ρόλο η μια με την άλλη, καθώς αρχικά επιλέγεται η είδηση (π.χ. σχολική βία) και έπειτα γίνεται η κάλυψη του θέματος (Scheufele & Tewksbury, 2007).

Συχνό φαινόμενο που έχει παρατηρηθεί στην κάλυψη του φαινομένου της παραβατικότητα ανηλίκων, είναι η τάση των μέσων ενημέρωσης να πλαισιώνουν με δραματικό και επικριτικό ύφος το θέμα. Παραδείγματος χάριν, μια αποκλειστική περίπτωση χρήσης ουσιών από εφήβους θα τοποθετηθεί στο γενικότερο πλαίσιο των κρίσεων της κοινωνίας ή στην ηθική έκπτωση της νέας γενιάς. Ωστόσο, ο λόγος που το φαινόμενα της νεανικής εγκληματικότητας έχουν τόσο απήχηση στην κοινωνία είναι διότι εγείρουν το συναίσθημα και καταστέλλουν κοινωνικές νόρμες (Jewkes, 2015), ενώ αφήνουν ελεύθερο το πεδίο για δημιουργία στερεοτυπικών αντιλήψεων και στιγματισμό των ανηλίκων (Becker, 1963· Αλέπης, 2023).

Όπως έχει αναφέρει ο Gitlin (1980), η θεωρία της πλαισίωσης αναδεικνύει συγκεκριμένες οπτικές και περιορίζει την ευρύτερη εικόνα. Στην χώρα μας, και πιο συγκεκριμένα στο φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων, η οπτική αυτή διαφαίνεται μέσα από την στοχοποίηση της οικογένειας και την κρίση των ηθικών αξίων, παραβλέποντας τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και το θεσμικό πλαίσιο που επικρατεί (Παναγιωτοπούλου, 2020· Βέης, 2019).

Μια άλλη μορφή της πλαισίωσης είναι η ψηφιακή (digital framing), που αποτελεί σημαντικό εργαλείο των μέσων ενημέρωσης. Πολλές ιστοσελίδες ενημέρωσης ενθαρρύνουν την μονόπλευρη οπτική και αφήνουν χώρο για το κοινό να τροποποιούν και να επαναλαμβάνουν τα ήδη υπάρχοντα πλαίσια, στα οποία έχει τοποθετηθεί το εκάστοτε ζήτημα. Ως εκ τούτου και βάσει ερευνών (Hunt & Munt, 2023· Tandoc & Maitra, 2022) το φαινόμενο της παραβατικότητας ανήλικων παίρνει άλλες διατάσσεις, οι οποίες διανθίζουν στις πιο πολυχρησιμοποιημένες πλατφόρμες (π.χ. Instagram, twitter, tik-tok), ενώ πολλές φορές αλλάζουν μορφές (π.χ. σατιρικά ή αποθαρρυντικά).

Στην παρούσα εργασία, η θεωρία της πλαισίωσης θα αναδειχθεί μέσα από τη διερεύνηση των τίτλων και του εικονικού και αφηγηματικού πλαισίου που περιβάλλουν τα δημοσιεύματα για την ανήλικη παραβατικότητα. Επίσης, τα κριτήρια επιλογής των περιστατικών, ο λόγος και η μεθοδολογία παρουσίασης τους, θα αποτελέσουν κεντρικό σημείο της μελέτης, προκειμένου να αναδειχθεί ο τρόπος που χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ για να διαμορφώσουν την κοινωνική πραγματικότητα και τα κοινωνικά στερεότυπα για τους νέους (Entman, 1993; McCombs, 2004; Kourti & Stavrinides, 2020).

2.5 Θεωρία του Labeling (Becker)

Βασισμένη στην κοινωνιολογία της απόκλισης, η θεωρία αυτή επικεντρώνεται στο πως διαμορφώνεται ο όρος της παραβατικότητας από την κοινή γνώμη. Αναδεικνύεται λοιπόν, πως η απόκλιση δεν είναι μεμονωμένο αποτέλεσμα από ένα συμβάν, αντιθέτως διαμορφώνεται από πολλαπλές ιδιότητες, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών κανόνων, του θεσμικού πλαισίου και της κοινής γνώμης (Becker, 1963).

Βάσει αυτού, οι χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιούνται από τον δημόσιο λόγο και την κοινωνία για να προσφωνήσουν έναν ανήλικο που έχει διαπράξει ένα αδίκημα (π.χ. παραβάτης, εγκληματίας) δημιουργούν έναν φαύλο κύκλο, καθώς οι νέοι τείνουν να ταυτίζονται και να λειτουργούν αναλόγως. Επομένως, τα δημοσιεύματα των μέσων ενημέρωσης ενισχύουν αυτή τη θεωρία καθώς ο τρόπος παρουσίασης των περιστατικών της νεανικής παραβατικότητας λειτουργεί ως μέσο στιγματισμού των ατόμων αυτών (Αλέπης, 2023). Ως εκ τούτου, γίνεται αντιληπτό πως καθοριστικός είναι ο ρόλος της ετικετοποίησης και του στιγματισμού του ανηλίκου από τα μέσα ενημέρωσης, καθώς επιβάλλει μακροχρόνιες συνέπειες στην ζωή του ατόμου. Πιο συγκεκριμένα, περιπτώσεις στιγματισμού ανηλίκων λόγω παραβατικότητας, έχουν αναδείξει το φαινόμενο της δευτερογενούς παραβατικής συμπεριφοράς (secondary deviance) λόγω της κοινωνικής αντιμετώπισης και των μειωμένων ευκαιριών στο κοινωνικό γίγνεσθαι (Becker, 1963; Muncie, 2021).

Στον χώρο των ελληνικών μέσων ενημέρωσης, κυριαρχούν χαρακτηρισμοί όπως «συμμορίες ανηλίκων», «χαμένη γενιά» κλπ. ισοσκελίζοντας ένα μεμονωμένο περιστατικό με τον γενικότερο πληθυσμό (Propago, 2023). Επομένως, η επανάληψη τέτοιων ορολογιών επιτρέπει στους αναγνώστες να σχηματίσουν την άποψη πως η νέα γενιά αποτελεί κίνδυνο για την κοινωνία χωρίς όμως να κατοχυρώνεται στατιστικά κάτι τέτοιο.

Η προσέγγιση αυτή συνδέεται με τις προηγούμενες έννοιες της πλαισίωσης και της θεματοθεσίας εφόσον τα μέσα ενημέρωσης λειτουργούν με συγκεκριμένη σειρά επιλέγοντας πρώτα το ζήτημα και το πως θα το πλαισιώσουν και έπειτα με τη θεωρία της ετικέτας στιγματίζουν τα εμπλεκόμενα άτομα και γενικεύουν το φαινόμενο (Entman, 1993· McCombs, 2004). Στις μέρες μας, η χρήση των ψηφιακών μέσων και ταχύτατη διακίνηση των πληροφοριών ενισχύει τον στιγματισμό έναντι των ανηλίκων που φέρονται ως παραβάτες (Hunt & Munt, 2023).

2.6 Ελληνικό Θεωρητικό Υπόβαθρο

Σύμφωνα με τις ελληνικές βιβλιογραφικές πηγές, φαίνεται πως οι κοινωνικοπολιτικές και θεσμικές γραμμές του ελληνικού κράτους έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην εμφάνιση του φαινομένου, ο οποίος προβάλλεται και διαιωνίζεται από τα μέσα ενημέρωσης (Παπαθανασόπουλος, 2021· Βέης, 2019).

Σημαντική είναι, επίσης, και η συμβολή των Ελλήνων μελετητών του θέματος της ανήλικης παραβατικότητας από τη σκοπιά των μέσων ενημέρωσης. Μερικοί από τους πιο χαρακτηριστικούς ερευνητές του θέματος είναι ο Σταύρος Παπαθανασόπουλος, ο Γιώργος Κουσούλης, ο Νίκος Καψής και ο Φώτης Κουβέλης. Πιο αναλυτικά, ο Παπαθανασόπουλος (2022) με τη μελέτη του αναδεικνύει τον τρόπο επιρροής των εγχωρίων μέσων ενημέρωσης στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας, καθώς οι πηγές που χρησιμοποιούν δεν βασίζονται σε στατιστικά και βιωματικά στοιχεία αλλά περισσότερο τείνουν να εξυπηρετούν πολιτικά, οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα. Μεγάλη βάση δίνεται στον τρόπο προβολής των ειδήσεων, που χαρακτηρίζονται από έντονο δραματικό ύφος, επιλεξιμότητα και αναπαραγωγή στερεοτυπικών αντιλήψεών με σκοπό την εμπορευματοποίηση της ενημέρωσης. Από την άλλη, ο Κουσούλης (2018), διερευνά τον αντίκτυπο των μέσων ενημέρωσης σε ιδεολογικό επίπεδο, καθώς και τη συμβολή τους στη κατασκευή των αντιλήψεων της ελληνικής κοινωνίας. Η μελέτη του έχει αποδείξει πως τα μέσα ενημέρωσης δεν αποτελούν απλά εργαλείο παροχής πληροφοριών αλλά παράλληλα αποσκοπούν στον έλεγχο της κοινωνίας και της σκέψης, γύρω από τις έννοιες της εγκληματικότητας και παραβατικότητας ανήλικων, με τη χρήση μεθόδων όπως η πλαισίωση και η αναπαράσταση. Συνεχίζοντας, ο Καψής (2020) τονίζει την άμεση επαφή που έχει ο κόσμος των media με τον πολιτικό χώρο στη χώρα μας. Θίγει το ζήτημα της εγκυρότητας των ειδήσεων, καθώς η χρήση των προσεγγίσεων της ατζέντας, της θεματοθεσίας σε συνδυασμό με την προβολή θεμάτων ανήλικης παραβατικότητας τείνουν να εξυπηρετούν πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, υποβαθμίζοντας την ποιότητα των ειδήσεων. Τέλος, ο Κουβέλης (2017) διερεύνησε τον αντίκτυπο του δημόσιου λόγου, καθώς είναι συχνό φαινόμενο τα μέσα ενημέρωσης να προάγουν στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με το εθνικό, κοινωνικό και οικογενειακό πλαίσιο από το οποίο προέρχεται ο ανήλικος παραβάτης. Με τον τρόπο αυτό το φαινόμενο της παραβατικότητας από πολυσύνθετο γίνεται πιο γενικευμένο, ενώ κατασκευάζεται και μια μονόπλευρη αντίληψη για το τι είναι η παραβατικότητα και ποια άτομα ή ομάδες αποτελούν κοινωνικό κίνδυνο.

Επιπλέον, μερικά από τα πιο βασικά επικοινωνιολογικά χαρακτηριστικά των ελληνικών μέσων ενημέρωσης που χρησιμοποιούνται για να καλύψουν περιστατικά ανήλικης παραβατικότητας είναι:

α) το *δραματοποιημένο* και *υπερβολικό* ύφος, το οποίο αντανακλά στα συναισθήματα του δέκτη προκαλώντας ανησυχία. Στα ελληνικά ΜΜΕ κυριαρχεί η τάση να συμπεριλαμβάνονται στα ενημερωτικά δελτία και ψυχαγωγικά στοιχεία γεγονός που επιφέρει σε γενικεύσεις και υπερβολές (Βέης, 2019).

β) οι *εθνικές διαφορές*, καθώς πολλές μελέτες έχουν αναδείξει πως κοινωνικές ομάδες ανηλίκων από διαφορετικά πλαίσια έχουν βρεθεί στο στόχαστρο, ως κίνδυνος για την κοινωνία, δημιουργώντας

στιγματισμό και προκατειλημμένες αντιλήψεις για τα άτομα αυτά (Σπυριδάκης, 2021· Καρανικόλας, 2022).

γ) η *ανεπαρκής επιστημονική πλαισίωση* του φαινομένου, που έχει ως αποτέλεσμα την μονόπλευρη και συχνά εκδικητική προσέγγιση των περιστατικών. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αλίευση των θεμάτων αποκλειστικά από αστυνομικές πηγές, χωρίς την επιστημονική προσέγγιση του θέματος, καθώς και σε αναφορές κοινωνιολογικών και εγκληματολογικών παραγόντων (Ντάβου & Χαλβατζή, 2023).

δ) η *πολιτικοποίηση των ειδήσεων*, καθώς τα μέσα ενημέρωσης στην Ελλάδα έχουν άμεση εμπλοκή με τον πολιτικό χώρο, επομένως το φαινόμενο της παραβατικότητας προσεγγίζεται με πολιτική χροιά, ειδικά σε περιπτώσεις όπου εμπλέκονται ζητήματα ασυνομίας, μετανάστευσης ή κοινωνικών αξίων, αφήνοντας το αποτύπωμα τους στην αντίληψη της κοινής γνώμης (Παπαθανασόπουλος, 2021).

Από την πλευρά της εγκληματολογίας, τα βιβλιογραφικά δεδομένα ελληνικών ερευνών αναδεικνύουν προσεγγίσεις του φαινομένου της παραβατικότητας ανηλίκων από διαφορετικές οπτικές. Σε κοινωνικό επίπεδο, διαφαίνεται η ανάγκη προσέγγισης της παραβατικότητας με γνώμονα τις κοινωνικές ανισότητες που υφίστανται συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες ανηλίκων, εν αντιθέσει με την μονόπλευρη οπτική που προβάλλεται πολλές φορές από τα μέσα ενημέρωσης, καθώς έτσι παραβλέπονται τα ουσιαστικά αίτια του φαινομένου (Λαμπροπούλου, 2018). Επιπρόσθετα, σημαντικός είναι ο παράγοντας του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς κυρίαρχη είναι τάση να υπερπροβάλονται και να στοχοποιούνται μειονότητες και ευάλωτες ομάδες ανηλίκων από τα εγχωρία μέσα ενημέρωσης προάγοντας την περιθωριοποίηση τους (Σπυριδάκης, 2021). Επιπλέον, ο φόβος που προκαλείται από την δραματοποίηση των γεγονότων εγείρει την κοινωνική ανησυχία για το φαινόμενο, χωρίς όμως τα δεδομένα να συμβαδίζουν με τα αντικειμενικά στοιχεία της εγκληματικότητας (Πανούσης, 2019).

Τέλος, η προβολή της ανήλικης παραβατικότητας στην Ελλάδα παρουσιάζει ορισμένες διαφορές σε σύγκριση με τα διεθνή δεδομένα. Αφενός, η ιδιωτικοποίηση των ελληνικών μέσων ενημέρωσης έχει ως αποτέλεσμα την πολιτική και οικονομική εμπλοκή στην αναπαραγωγή των ειδήσεων. Αφετέρου, δεν έχουν θεσμοθετηθεί κανόνες δεοντολογίας στην ελληνική δημοσιογραφία, ενώ παράλληλα η προβολή των ειδήσεων συμπεριλαμβάνει και ψυχαγωγικό χαρακτήρα (infotainment). Στον ίδιο άξονα, οι αφηγηματικές τεχνικές του δράματος χρησιμοποιούνται κυρίως για να εξυπηρετήσουν εμπορικούς σκοπούς. Τα στοιχεία αυτά συγκροτούν την κοινωνική κατασκευή της εγκληματικότητας και την διαμόρφωση στερεοτύπων και προκαταλήψεων για τους ανήλικους .

3. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Η παρούσα ερευνητική μελέτη διερευνά τον τρόπο παρουσίασης και πρόσληψης της παραβατικότητας ανηλίκων από το πρίσμα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Ελλάδα. Τα ερευνητικά ερωτήματα έχουν διαμορφωθεί ώστε να συνδέουν τη θεωρία με το ερευνητικό πλαίσιο. Πιο αναλυτικά σε θεωρητικό επίπεδο, έχει γίνει αναφορά στον τρόπο που τα μέσα ενημέρωσης διαμορφώνουν τις κοινωνικές αντιλήψεις μέσα από τις θεωρητικές προσεγγίσεις των θεωρίες agenda-setting (McCombs, 2004), framing (Entman, 1993), labeling (Becker, 1963), moral panic (Cohen, 1972· Goode & Ben-Yehuda, 2009) καθώς και την θεωρία γύρω από την κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας (Berger & Luckmann, 1966). Τα ερευνητικά ερωτήματα έχουν διαμορφωθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προσφέρουν μια αντικειμενική και κατατοπιστική γνώση γύρω από το φαινόμενο και τον τρόπο που αυτό παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ, διερευνώντας τις πρακτικές που χρησιμοποιούνται, τα στερεότυπα που προβάλλονται και τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούν. Η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου εξυπηρετεί στην αντικειμενικότερη και εις βάθος κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα δημοσιεύματα επηρεάζουν και δομούν τις κοινωνικές αντιλήψεις. Κατά αυτόν τον τρόπο, το θέμα που διερευνάται πλαισιώνεται σφαιρικά ώστε να διεξαχθεί ένα ολοκληρωμένο συμπέρασμα για το πώς ερμηνεύεται και προσλαμβάνεται η νεανική παραβατικότητα από τα μέσα ενημέρωσης.

Η διαμόρφωση των ερευνητικών ερωτημάτων έγινε σύμφωνα με α) τα διεθνή και εγχώρια επιστημονικά πρότυπα που αφορούν τα μέσα ενημέρωσης και την παραβατικότητα (Jewkes, 2015· Chibnall, 2019), β) διεθνείς και ελληνικές βιβλιογραφικές πηγές, σύμφωνες με τον προορισμό του ανήλικου παραβάτη και τον αντίκτυπο από τα ΜΜΕ και γ) τις κοινωνικές και πολιτικές συγκυρίες που εισχωρούν και επηρεάζουν την δημοσιογραφική κάλυψη του φαινομένου. Βασικός στόχος της ενότητας είναι η αποσαφήνιση του διερευνώμενου θέματος και η σύνδεση του θεωρητικού πλαισίου με το ερευνητικό.

3.1 <u>Πώς τα ελληνικά ΜΜΕ επιλέγουν και ιεραρχούν τα γεγονότα που σχετίζονται με παραβατικότητα;</u>

Βασική δημοσιογραφική διαδικασία αποτελεί η επιλογή και ιεράρχηση του θέματος που θα καλυφθεί, η οποία διαμορφώνεται σύμφωνα με τα news values (αξίες ειδήσεων), δηλαδή τα κριτήρια που καθορίζουν το ποια είναι σημαντική είδηση και πως αυτή θα παρουσιαστεί στους δέκτες (Galtung & Ruge, 1965· Harcup & O'Neill, 2017). Στον δημοσιογραφικό κόσμο, χαρακτηριστικά όπως η επαναληπτική προβολή της βίας, οι διαμάχες και η απειλή της κοινωνικής συνοχής αποτελούν

κύρια χαρακτηριστικά – αξίες, που ευνοούν το ειδησεογραφικό πλαίσιο, τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς. Επιπλέον, η επιλογή και η ιεράρχηση των ειδήσεων διαδραματίζει βασικό παράγοντα διαμόρφωσης της κοινωνικής αντίληψής για το φαινόμενο, εφόσον περιστατικά με βίαιο και σοκαριστικό περιεχόμενο προβάλλονται εντατικά, συμβάλλοντας στην κατασκευή του κοινωνικού φόβου και των στερεοτυπών (McCombs & Shaw, 1972; Entman, 1993; Tandoc & Maitra, 2022).

Σύγχρονες μελέτες Ελλήνων ερευνητών έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα πως περιπτώσεις εγκληματικότητας που εμπλέκονται ανήλικοι επικρατούν στον κόσμο των media έναντι άλλων τύπων εγκληματικότητας (Τζαννετάκη, 2023· Παπαθανασόπουλος, 2022). Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η θεωρία της θεματοθεσίας (agenda-setting), καθώς επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ιεράρχηση των θεμάτων που θα προβληθούν, αφού ορίζει το ποια φαινόμενα είναι αξία κοινωνικού προβληματισμού και υπερέχουν κατά προτεραιότητα (McCombs & Shaw, 1972).

Στον τηλεοπτικό κόσμο, όσο πιο πρωτοφανής είναι η είδηση, τόσο πιο υπερβολική θα είναι και η κάλυψη της, μιας και ο ανταγωνισμός για τα «τηλεοπτικά νούμερα» είναι μεγάλος (Jewkes, 2015). Επομένως, προκειμένου να εγείρουν εντυπώσεις τα μέσα ενημέρωσης, χρησιμοποιούν δραματικές αφηγήσεις, εικόνες, τίτλους και πηγές από το περιστατικό ανήλικης παραβατικότητας, ενώ παράλληλα τα οικονομικά οφέλη εντείνουν την κατάσταση προβάλλοντας όλο και περισσότερο δελτία που ενισχύουν το αίσθημα της κοινωνικής απειλής και κίνδυνου (Chibnall, 2019).

Αναφορικά με τον Τύπο, έντυπο και ψηφιακό, βασικά χαρακτηριστικά για την ένταξη ενός θέματος αποτελούν ο βαθμός κίνδυνου, η συχνότητα του περιστατικού, το ηθικό πλαίσιο γύρω από το άτομο (π.χ. ανήλικος) σε συνδυασμό με τη συμπερίληψη ιδεολογιών και πολιτικών αξίων (Βέης, 2019). Στον ψηφιακό κόσμο των media, το φαινόμενο παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις, καθώς η αναπαραγωγή μιας είδησης λειτουργεί ανάλογα με τη ζήτηση μέσω αλγορίθμου, επομένως προωθούνται οι δημοσιεύεις με τις περισσότερες προβολές (Tandoc & Maitra, 2022).

Συνοψίζοντας, η ιεράρχηση και η επιλογή των θεμάτων σχετικά με την παραβατικότητα ανηλίκων δεν έχει ουδέτερο χαρακτήρα. Αντιθέτως, είναι αποτέλεσμα που καθορίζεται από πολλούς κοινωνικούς, οικονομικούς, τεχνολογικούς και πολιτικούς παράγοντες, οι οποίοι ορίζουν το ποια είναι αξιόλογη είδηση για να προβληθεί στο κοινό. Ως εκ τούτου, η τάση αυτή αποτελεί κεντρικό σημείο για τη συγκεκριμένη μελέτη.

3.2 Ποια στερεότυπα και αφηγήματα κυριαρχούν;

Η μελέτη της κατασκευής των στερεοτυπικών αντιλήψεων και της αφηγηματικής τεχνικής είναι κεντρικής σημασίας για την διαμόρφωση κοινής γνώμης σχετικά με το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων. Τα μέσα ενημέρωσης στη χώρα μας τείνουν να επαναλαμβάνουν συγκεκριμένα μοτίβα, τα οποία βάσει των βιβλιογραφικών πηγών συμβάλουν στην διαμόρφωση του ηθικού πανικού (moral panic) και του υποδεικνυομένου ανήλικου εγκληματία (folk devil) (Cohen, 1972· Goode & Ben-Yehuda, 2009). Βασικά στερεότυπα και αφηγήματα που κυριαρχούν στην παρούσα έρευνα είναι:

Α) Το αφήγημα του «επικίνδυνου αλλοδαπού ανηλίκου», το οποίο συμβάλει στη δημιουργία εθνικών διακρίσεων γύρω από το φαινόμενο της παραβατικότητας. Πρόσφατες έρευνες (Σπυριδάκης, 2021· Καρανικόλας, 2022) έχουν επιβεβαιώσει αυτή τη θέση, καθώς η ειδησεογραφική κάλυψη τείνει να επαναλαμβάνεται περισσότερο και να έχει έντονο δραματικό ύφος όταν ο ανήλικός παραβάτης είναι άλλης εθνικότητας. Ο λόγος αναπαραγωγής του συγκεκριμένου μοτίβου αντανακλά στην γενικότερη τάση που έχουν ΜΜΕ να διασπείρουν το αίσθημα της κοινωνικής απειλής, κατασκευάζοντας προκατειλημμένες ιδέες και στερεότυπα για την κοινωνική ομάδα των αλλοδαπών νέων.

Β) Το αφήγημα της «βίας των νέων» και της απώλειας κοινωνικών αξιών, το οποίο θίγει το ζήτημα της «κρίσης αξίων» στη νέα γενιά ενώ παράλληλα αναδεικνύει τη θεωρία πως η νεολαία αποτελεί κοινωνικό κίνδυνο λόγω της ηθικής παρακμής (Muncie, 2021· Παπαθεοδώρου, 2021). Η τακτική παρουσίαση τέτοιων περιστατικών σε συνδυασμό με τα καταλληλά αφηγηματικά εργαλεία εγείρουν την ανησυχία του κοινού και γενικεύουν το φαινόμενο, στιγματίζοντας τη νέα γενιά στο σύνολο της (Ντάβου & Χαλβατζή, 2023; Βέης, 2019).

Γ) Το αφήγημα της «μηδενικής ανοχής», το οποίο εφαρμόζεται από τα μέσα ενημέρωσης προκειμένου να επιφέρει πιο αυστηρά πολιτικά μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου της παραβατικότητας ανηλίκων. Η προσέγγιση αυτή έχει τιμωρητικό χαρακτήρα, ο οποίος προωθείται να στηριχθεί και από την κοινή γνώμη (Ντάβου & Χαλβατζή, 2023). Η συγκεκριμένη τακτική αποσκοπεί στην λήψη πολιτικών μέτρων εξάλειψης του φαινομένου, με τη χρήση τιμωρητικών ποινών προς τους ανηλίκους, ενισχύοντας την αίσθηση του κοινού για θέσπιση μέτρων που θα προάγουν τον έλεγχο και την πειθαρχία (Agnew, 2019; Hunt & Munt, 2023).

Να τονιστεί, πως τα στερεότυπα αυτά λειτουργούν αλληλοεπιδρώντας το ένα με το άλλο και αποσκοπούν στην ανακατεύθυνση της κοινής γνώμης σχετικά με το πώς να αντιλαμβάνεται το φαινόμενο της ανήλικης παραβατικότητας. Επιπλέον, η δημιουργία και η συντήρηση στερεοτυπικών αντιλήψεων επηρεάζουν τις προσδοκίες της κοινωνίας για τη νέα γενιά, οι οποίες προβάλλονται

ανεπαρκείς. Ως εκ τούτου αμβλύνεται η κοινωνική ανησυχία και ταυτόχρονα η ανάγκη για θέσπιση αυστηρότερων μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου, δημιουργώντας μια κυκλική αιτιότητα ανάμεσα στα δημοσιογραφικά δεδομένα και τη στάση των πολιτών (Kourti & Stavrinides, 2020; Ντάβου & Χαλβατζή, 2023; Βέης, 2019).

3.3 Πώς διαφοροποιείται η παρουσίαση ανάλογα με το είδος του μέσου;

Φαίνεται πως υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση σχετικά με την παρουσίαση της ανήλικης παραβατικότητας όσον αφορά το μέσον με το οποίο προβάλλεται.

Α) Τηλεόραση: Στον τηλεοπτικό κόσμο τα γεγονότα παρουσιάζονται συνοδευόμενα από έντονα φορτισμένο λεκτικό και εικονικό υλικό καθώς και τίτλους που εγείρουν την προσοχή των τηλεθεατών. Η δημοσιογραφική κάλυψη επικεντρώνεται κυρίως στην έκπληξη, τον φόβο και κατάρρευση της δημοσίας τάξης, χαρακτηριστικά που συμβάλλουν στην προαγωγή του ηθικού πανικού (Jewkes, 2015).

Β) Εφημερίδες (έντυπες και ηλεκτρονικές): Ο Τύπος αν και διαθέτει πιο πλούσιο υλικό και πληροφορίες για την είδηση, συχνά τις συνοδεύει με πολιτικές ιδεολογίες. Σχετικές έρευνες έχουν επιβεβαιώσει πως οι εφημερίδες αντανακλούν στην προαγωγή συγκεκριμένων πολιτικών απόψεων συμφώνα με τις οποίες πλαισιώνουν (framing) το συμβάν (Βέης, 2019· Παπαθανασόπουλος, 2022).

Γ) Ιστότοποι ειδήσεων – click-based journalism: Στον χώρο της ψηφιακής ενημέρωσης οι ειδήσεις και τα άρθρα λειτουργούν με βάση τις προβολές και τη δημοτικότητα μιας δημοσίευσης, λόγω των αλγοριθμικών εργαλείων. Επομένως, οι αλγόριθμοι βασίζουν το περιεχόμενο τους σε θέματα που εγείρουν τα συναισθήματα ή άλλα δυναμικά ερεθίσματα των χρηστών. Το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων είναι ένα τέτοιο ερέθισμα και, ως εκ τούτου, η αναζήτηση του στους διαδικτυακούς ιστότοπους επιφέρει την τακτική ανατροφοδότηση και επανεμφάνιση των γεγονότων, με όλο και περισσότερες αλληλεπιδράσεις, ενισχύοντας την διαστρέβλωση της πραγματικότητας και την διαιώνιση του φαινομένου. Επομένως, είναι συχνή τακτική να χρησιμοποιούνται τίτλοι που κεντρίζουν την περιέργεια και το ενδιαφέρον του δέκτη προκειμένου να κερδίσουν προβολές. Η τάση αυτή οδηγεί σε υπερπροβολή των περιστατικών ανήλικης παραβατικότητας (Tandoc & Maitra, 2022· Aarøe, Petersen & Arceneaux, 2020).

Δ) Κοινωνικά Μέσα Δικτύωσης - Social media: Τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης χαρακτηρίζονται για ελευθερία λόγου και για την υπερπαραγωγή μιας είδησης, ενώ επιτρέπουν την ανάδειξη στερεοτυπικών αντιλήψεων, την αλόγιστη αναμετάδοση γεγονότων και πληροφοριών, χωρίς να

έχουν επικαιροποιηθεί, και την κατασκευή διαδικτυακών ομάδων «ηθικής αγανάκτησης» (Hunt & Munt, 2023).

Συνοψίζοντας, το είδος του μέσου, στο οποίο θα προβληθεί μια είδηση, προσεγγίζει διαφορετικά το θεωρητικό πλαίσιο της ατζέντας και της πλαισίωσης. Συγκεκριμένα, σε επίπεδο τηλεόρασης, η θεωρία της θεματοθεσίας έχει πιο δυναμική παρουσία, ενώ στις γραπτές δημοσιεύεις εφημερίδων, καθοριστική είναι η παρουσία της θεωρίας της πλαισίωσης (McCombs, 2014· Strömbäck & Esser, 2014). Επίσης, στον ελληνικό χώρο των media, η τηλεοπτική κάλυψη προάγει κυρίως το θέμα, ενώ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προάγεται το πλαίσιο, το οποίο μπορεί να είναι είτε δραματικό είτε συγκρουσιακό (Παπαθανασόπουλος, 2021).

3.4 Ποιος είναι ο ρόλος των πλαισίων πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής συγκυρίας στην παρουσίαση της παραβατικότητας;

Σε πολιτικό επίπεδο, τα μέσα ενημέρωσης έχουν άμεση επαφή τόσο με τις πολιτικές αρχές όσο και με τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις που έχουν να κάνουν με την παραβατικότητα ανηλίκων. Σύμφωνα με ελληνικές έρευνες, η πλαισίωση περιστατικών ανήλικης παραβατικότητας γίνεται εντονότερη όταν πρόκειται να θεσπιστούν νομοθετικές μεταρρυθμίσεις για το φαινόμενο, και κυρίως όταν αφορούν αλλαγές στο σύστημα παρέμβασης και σωφρονισμού, ειδικά σε περιόδους αιχμής (π.χ. 2010–2015, 2019–2023) (Τζαννετάκη, 2023). Επιπλέον, παρόμοια αντιμετώπιση υπάρχει όταν υφίστανται ζητήματα κοινωνικής ανεκτικότητας ή αυστηροποίησης των ποινών, καθώς τα μέσα ενημέρωσης χρησιμοποιούν τακτικές πλαισίωσης που εγείρουν το αίσθημα κινδύνου, απειλής και δημόσιας τάξης (Παπαθανασόπουλος, 2022). Επίσης, διχογνωμία που είχε διαμορφωθεί για το ζήτημα της μεταναστευτικής πολιτικής, είχε οδηγήσει πολλές φορές την ταύτιση της παραβατικότητας ανηλίκων με ζητήματα εθνικότητας από τα ΜΜΕ (Σπυριδάκης, 2021). Σε διεθνές επίπεδο, στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις για το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων επιφέρουν δυναμική παρουσία ειδησεογραφικής κάλυψης, μια διαδικασία που ορίζεται ως «penal populism» (Garland, 2001). Εξίσου και στις ΗΠΑ, πολιτικές θέσεις περί «law and order» επακολουθούν περιστατικά ανήλικης παραβατικότητας, παρόλο που το φαινόμενο εξασθενεί (Mears et al., 2019).

Από την άλλη, σε κοινωνικό επίπεδο, τα μέσα ενημέρωσης τείνουν να παρουσιάζουν τη νεανική βία ανάλογα με τις ανησυχίες της κοινωνίας. Στην ελληνική βιβλιογραφία φαίνεται πως το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων εγείρει τον κοινωνικό φόβο σε αρκετά μεγάλο βαθμό, χωρίς όμως να συμβαδίζει με τα πραγματικά δεδομένα της παραβατικότητας. Η τάση αυτή λειτουργεί ενισχυτικά στην προβολή περιστατικών νεανικής εγκληματικότητας από τα ΜΜΕ με αποτέλεσμα μεμονωμένες

περιπτώσεις να αντιπροσωπεύουν το σύνολο της κοινωνικής ομάδας των ανηλίκων και να αυξάνεται η αίσθηση του κοινωνικού κινδύνου (ΚΕΘΕΑ, 2021). Επίσης, σημαντικές κοινωνικές κρίσεις (π.χ. οικονομική κρίση, πανδημία) επηρεάζουν τον λόγο των μέσων ενημέρωσης στην προβολή του φαινομένου, καθώς χρησιμοποιούν ακόμα πιο καυστικούς τίτλους, όπως «απείθαρχοι νέοι», «ανεύθυνοι» ή επικίνδυνοι», ενισχύοντας τον ηθικό πανικό στο κοινωνικό σύνολο (Παναγιωτοπούλου, 2020). Σε σχετική μελέτη, τα ευρήματα έδειξαν πως σημαντικό ποσοστό (62%) των δημοσιογραφικών καλύψεων σε περιστατικά νεανικής παραβατικότητας, η χρήση όρων όπως «αγέλη», συμμορία», «βίαιη ομάδα», είχαν ισχυρή παρουσία στην περιγραφή του θέματος χωρίς όμως να ανταποκρίνονται αντικειμενικά στα χαρακτηριστικά του περιστατικού (Kourti & Stavrinides, 2020). Στα διεθνή ειδησεογραφικά μέσα, η θεωρία του ηθικού πανικού έχει κυρίαρχο ρόλο, καθώς η συχνή αναπαραγωγή ορολογιών όπως τα «hoodies» (UK, 2005), τα «superpredators» (USA, 1990s) και τα «youth riots» (Γαλλία, 2005) χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν τα περιστατικά της παραβατικότητας νέων (Cohen, 2011· Chibnall, 2019).

Κυρίαρχο ρόλο στην παρουσίαση της παραβατικότητας ανηλίκων διαδραματίζουν οι οικονομικές συγκυρίες, οι οποίες επηρεάζουν τόσο το κοινωνικό γίγνεσθαι όσο και τον τρόπο που θα διαμορφωθεί και θα εξελιχθεί το φαινόμενο της παραβατικότητας. Σε περιόδους έντονων οικονομικών δυσχερειών (π.χ. κρίση 2010–2018) η επίκληση των μέσων ενημέρωσης στην παραβατικότητα ανηλίκων και την αυξητική τάση του φαινομένου αντανακλούσε στα κοινωνικό οικονομικά προβλήματα της χώρας, την ανεργία και την αποδόμηση του θεσμού της οικογένειας (Βαρδάκης & Κουκουρίκου, 2018). Επίσης, τα νέα ψηφιακά δεδομένα σε συνδυασμό με την εμπορευματοποίηση της ενημέρωσης έχουν δημιουργήσει ανταγωνιστικές συνθήκες στον κλάδο των ΜΜΕ, με αποτέλεσμα να προάγονται περιστατικά (νεανικής παραβατικότητας) με την περισσότερη απήχηση και να παρουσιάζονται, κατά τέτοιο τρόπο, που να εγείρουν το συναίσθημα και την περιέργεια του δέκτη (Παπαθανασόπουλος, 2022). Η οικονομική κρίση, έχει επηρεάσει δομικά και τον τρόπο λειτουργίας των ίδιων των μέσων ενημέρωσης, καθώς οι μειωμένοι οικονομικοί πόροι έχουν επιφέρει μειωμένο έλεγχο και επιμέλεια των ειδήσεων, και ως εκ τούτου, αναμεταδίδονται πληροφορίες και αντιλήψεις χωρίς να έχουν επικαιροποιηθεί στο κοινό (Τζαννετάκη, 2023). Εξίσου και σε άλλες χώρες (Ασία και Δυτική Ευρώπη), κρίσεις σε οικονομικό επίπεδο αυξάνουν την προβολή της παραβατικότητας ανηλίκων (Agnew, 2019). Έχει διαπιστωθεί, επίσης, πως σε περιόδους οικονομικής αστάθειας τα θέματα της εγκληματικότητας έχουν μεγαλύτερη ζήτηση, επομένως τα μέσα ενημέρωσης εστιάζουν σε τέτοια περιστατικά μιας και έχουν άμεση σύνδεση με την εμπορευματοποίηση της ενημέρωσης (Jewkes, 2015).

Συνεπώς, η πρόσληψη και προβολή της ανήλικης παραβατικότητας στην Ελλάδα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το πολιτικό καθεστώς και τις αξίες που πρεσβεύει, τους φόβους και τις ανησυχίες της κοινωνίας και τους οικονομικούς παράγοντες που καθορίζουν τη λειτουργία των μέσων ενημέρωσης. Στη συγκεκριμένη έρευνα σκοπός είναι να εντοπιστούν τα σημεία αυτά και να διερευνηθεί συνδυαστικά η επιρροή και ο αντίκτυπος τους στη διαμόρφωση του προφίλ του ανήλικου παραβάτη.

3.5 Πώς προσλαμβάνει το κοινό τα δημοσιεύματα και πώς αυτά επηρεάζουν τη στάση του;

Ο τρόπος με τον οποίο το κοινό προσλαμβάνει τα ειδησεογραφικά δημοσιεύματα διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση αντιλήψεων για το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων. Η μεγάλη επιρροή που έχουν τα μέσα ενημέρωσης δεν οφείλεται αποκλειστικά σε τεχνικά εργαλεία και μεθόδους, αλλά προκύπτει σε συνδυασμό με μηχανισμούς νοηματοδότησης, ταύτισης και συναισθηματικής και ιδεολογικής επιρροής των δεκτών για τα σημαντικότερα και πιο επίκαιρα θέματα της κοινωνίας.

Σε θεωρητικό επίπεδο, η πρόσληψη των δημοσιευμάτων καλλιεργείται μέσα από τις προσεγγίσεις της πλαισίωσης, της κοινωνικής κατασκευής, της ηθικής νομιμοποίησης και της ενεργητικής ακρόασης. Πιο αναλυτικά, βάσει της θεωρίας της καλλιέργειας, η επαναλαμβανομένη έκθεση σε ειδήσεις και δημοσιεύματα εγκληματικού περιεχομένου αυξάνει το αίσθημα της ανασφάλειας και του κινδύνου, δημιουργώντας μια καταστροφολογική αντίληψή για την κοινωνική πραγματικότητα. Σύγχρονες μελέτες έχουν διεξάγει το αποτέλεσμα, αφενός, πως μεγάλο ποσοστό των πολίτων (72%) συμφωνεί ότι η παραβατικότητα παίρνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις, μια θέση η οποία δεν επιβεβαιώνεται από τα στατιστικά στοιχεία (Prorata & Friedrich Ebert Stiftung, 2024).

Σημαντικός παράγοντας για την πρόσληψη της παραβατικότητας ανηλίκων είναι επίσης η πλαισίωση του φαινομένου, καθώς διαμορφώνει την νοηματοδότηση που θα αποδοθεί από την κοινή γνώμη. Βοηθητικό εργαλείο της πλαισίωσης είναι η απόδοση στιγματιστικών τίτλων που χαρακτηρίζουν τους ανήλικους εμπλεκόμενους, όπως «επικίνδυνοι», «αποτυχημένοι» ή «θύματα της νέας κοινωνικής πραγματικότητας». Την θέση αυτή επιβεβαιώνουν με την μελέτη τους οι Kourti &

Stavrinides (2020), η οποία ανέδειξε την τάση του κοινού να ενστερνίζεται τις στερεοτυπικές αντιλήψεις που προβάλλονται από τα μέσα ενημέρωσης («ανήλικοι μετανάστες, πιο βίαιοι από πότε»). Παρομοίως, η υπερπροβολή ειδήσεων με περιεχόμενο την παραβατικότητα των νέων, ειδικά των νέων ενταγμένων σε «συμμορίες», δημιουργεί την εντύπωση στους δέκτες πως το φαινόμενο έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις, χωρίς όμως κάτι τέτοιο να ισχύει (Τζαννετάκη, 2023). Σύμφωνα με σχετικές έρευνες που έγιναν σε focus groups (Σπυριδάκης, 2021· Παπαθεοδώρου, 2021) μια άλλη τάση που κυριαρχεί είναι ταύτιση της εγκληματικότητας ανηλίκων με την μεταναστευτικότητα, δίχως να υπάρχουν έγκυρα στοιχεία που να επιβεβαιώνουν αυτή τη θέση.

Η συναισθηματική προσέγγιση του θέματος, είναι επίσης ιδιάζουσας σημασίας, καθώς διαδραματίζει κεντρικό παράγοντα για την πρόσληψη του φαινομένου της παραβατικότητας ανήλικών. Πιο αναλυτικά, έχει διαπιστωθεί ότι δημοσιογραφικά ρεπορτάζ που εγείρουν το αίσθημά του φόβου στο κοινό, έχουν ως αποτέλεσμα την ζήτηση αυστηρότερων πολιτικών και νομοθετικών μέτρων αντιμετώπισης των περιστατικών, ενώ ρεπορτάζ που επιφέρουν θυμό τείνουν να στοχοποιούν τα άτομα και όχι το κοινωνικό υπόβαθρο (Aarøe, Petersen & Arceneaux, 2020). Οι παραπάνω θέσεις έχουν επιβεβαιωθεί και στον ελληνικό χώρο όπου τα ΜΜΕ προάγουν την κοινωνική οργή έναντι των ανήλικων δραστών (Παπαθανασόπουλος, 2022).

Σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, τα μέσα ενημέρωσης επηρεάζουν σημαντικά την αντίληψη της κοινής γνώμης. Αφενός, η υπερπροβολή του φαινομένου οδηγεί στην υπερεκτίμηση του θέματος και αφετέρου, δημιουργεί στερεοτυπικές αντιλήψεις για την κοινωνική ομάδα των νέων, και ακόμα περισσότερο για τα νεαρά άτομα που προέρχονται από ευάλωτα κοινωνικοοικονομικά στρώματα ή είναι άλλης εθνικότητας. Όσον αφορά την επιρροή στο πολιτικό πλαίσιο, αυτή εκφράζεται με τη θέσπιση αυστηρών μέτρων ποινικής αντιμετώπισης σε συνδυασμό με την ελλιπή παρουσία προγραμμάτων πρόληψης, επανένταξης και στήριξης των εμπλεκομένων ατόμων (Pickett et al., 2020). Επιπλέον, ο κόσμος αντιμετωπίζει τους ανήλικους παραβάτες ως επικείμενη απειλή για την κοινωνική συνοχή και όχι ως παιδιά που διανύουν ένα αναπτυξιακό στάδιο. Αυτή η απουσία κατανόησης των δομικών παραγόντων της παραβατικότητας και της στήριξης επιφέρουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και το στίγμα στα νεαρά άτομα. Τέλος, στον κόσμο της ψηφιακής τεχνολογίας, το κοινό δεν είναι απλά παθητικός ακροατής των ειδήσεων, αλλά αντιθέτως μπορεί να συμμετέχει ενεργά και να διαμορφώσει ενημερωτικό υλικό. Πιο αναλυτικά, τα σχόλια που παρατίθενται στις δημοσιεύσεις ενισχύουν τον ηθικό πανικό, ενώ οι γρήγορες ταχύτητες στην προβολή των ειδήσεων ενισχύει την αίσθηση του επείγοντος. Σχετικές μελέτες επιβεβαιώνουν πως οι χρήστες των social media έχουν την τάση να κοινοποιούν πιο εύκολα ένα θέμα που εγείρει συναισθήματα φόβου ή θυμού (Berger & Milkman, 2012).

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

4.1 Ερευνητικός σχεδιασμός: ποιοτική ανάλυση περιεχομένου και μέθοδος τεκμηρίων

Στη συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη χρησιμοποιείται ποιοτική μέθοδος ανάλυσης δεδομένων και πιο συγκεκριμένα τα τεκμήρια, τα οποία προκύπτουν από δημοσιεύματα των έντυπων μέσων ενημέρωσης στη χώρα μας. Ο λόγος που επιλέχθηκε η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση οφείλεται στη φύση του διερευνώμενου θέματος, το οποίο δεν μπορεί να απαντηθεί με στατιστικά κριτήρια αλλά μέσα από τη διερεύνηση του νοήματος των δημοσιεύσεων, τα πλαίσια που τοποθετείται και ο λόγος που χρησιμοποιούν τα εγχώρια μέσα ενημέρωσης για να παρουσιάσουν τα περιστατικά της ανήλικης παραβατικότητας τα έτη 2019-2024. Η μεθοδολογική προσέγγιση των τεκμηρίων εξυπηρετεί την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο τα δημοσιεύματα επηρεάζουν την κοινωνική αντίληψη για την πραγματικότητα, δημιουργούν στερεοτυπικές αντιλήψεις και ηθικό πανικό δια μέσου του γραπτού λόγου, τη δομή του άρθρου, το πλαίσιο και τις πηγές που χρησιμοποιούν (Bryman, 2021· Schreier, 2020).

Στην κατηγορία των ποιοτικών ερευνών, η ανάλυση ευρημάτων με τεκμήρια είναι μια αρκετά διαδεδομένη μέθοδος εξαγωγής συμπερασμάτων για θέματα που αφορούν τον δημόσιο λόγο καθώς συνδέεται με ερμηνευτικές και θεματικές αναλύσεις τεκμηρίων, που αποτελούν προϊόντα με κοινωνική και πολιτισμική βαρύτητα, επομένως δεν αποσκοπούν απλώς στην καταμέτρηση περιστατικών. Επιπλέον, με τη μέθοδο των τεκμηρίων μπορεί να γίνει πιο κατανοητό θεωρητικό υπόβαθρο καθώς θα αναδειχθούν και πρακτικά οι θεωρητικές προσεγγίσεις της πλαισίωσης, της θεματοθεσίας και της ετικετοποίησης, οι οποίες συμβάλουν στην κατασκευή στερεοτύπων όπως « επικίνδυνος αλλοδαπός ανήλικος» ή « βίαιη νεολαία».

Για την διεξαγωγή της έρευνας έχουν επιλέγει πέντε ελληνικές εφημερίδες μεγάλης εμβέλειας (Καθημερινή, Το Βήμα, Πρώτο Θέμα, Ελεύθερος Τύπος, Τα Νέα). Κυρίαρχα κριτήρια για την επιλογή τους είναι η σημαντική απήχηση που έχουν στη διαμόρφωση του δημόσιου λόγου, καθώς πρόκειται για έντυπα, τα οποία χαρακτηρίζονται από υψηλή δημοτικότητα και επισκεψιμότητα, χρόνια κυκλοφορία και ποικιλία πολιτικού υπόβαθρου, καταστώντας τα ως καταλληλότερα για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας.

Στο πεδίο εφαρμογής, η ανάλυση των εφημερίδων επιτρέπει την πλαισίωση του φαινομένου όχι μόνο από την πολιτική ιδεολογία, την οποία αντιπροσωπεύουν, αλλά και από το είδος του δημοσιογραφικού χαρακτήρα που χρησιμοποιούν. Πιο συγκεκριμένα, συμπεριλαμβάνεται η προσέγγιση πιο «ποιοτικού» επιπέδου (π.χ. Καθημερινή, Το Βήμα, Τα Νέα), πιο mainstream (π.χ. Ελεύθερος Τύπος) αλλά και περισσότερο ταμπλόιντ (π.χ. Πρώτο Θέμα) προσδίδοντας στην ερευνά

ένα ευρύ φάσμα δημοσιογραφικών τεχνικών, το οποίο χρησιμοποιείται για να παρουσιάσει τα περιστατικά της ανήλικης παραβατικότητας στο κοινό (Jewkes, 2020· Altheide, 2017).

Η εφαρμογή της μεθόδου έχει δομηθεί σε τέσσερα βασικά επίπεδα, όπως:

Α) *Συλλογή τεκμηρίων:* Επιλέχθηκαν άρθρα από τις προκαθορισμένες εφημερίδες, τα οποία αφορούν την ανήλικη παραβατικότητα, το χρονικό πλαίσιο που έχει οριστεί και συνάδουν με το θεματικό περιεχόμενο.

Β) *Ταξινόμηση Πληροφοριών:* Κατηγοριοποιήθηκαν τα δεδομένα με βάση την χρονική περίοδο, το μέσο ενημέρωσης, το περιεχόμενο, το δημοσιογραφικό ύφος και τον τρόπο πλαισίωσης.

Γ) *Κωδικοποίηση:* Η οργάνωση των κωδικών έγινε σύμφωνα τις αρχές της θεματικής σχηματοποίησης (Schreier, 2020) και αντανακλά σε λεκτικό, εικονικό, ερμηνευτικό, αφηγηματικό και συναισθηματικό επίπεδο

Γ) *Ερμηνεία και ανάλυση:* Θα γίνει συγκρίνοντας το μοτίβο πλαισίωσης με το γενικότερο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι καθώς και με τις τάσεις που κυριαρχούν σχετικά με την ποινική αντιμετώπιση των ανηλίκων, τους σύγχρονους ηθικούς πανικούς, τις δραματικές αφηγήσεις των δημοσιευμάτων και την κοινωνική κατασκευή του κινδύνου.

Συνοψίζοντας, ο ερευνητικός σχεδιασμός συνάδει απόλυτα με τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης, καθώς η μέθοδος των τεκμηρίων βοηθά στο να διερευνηθεί και να απαντηθεί (α) το πώς τα μέσα επιλέγουν και ιεραρχούν γεγονότα που αφορούν ανήλικους δράστες, (β) ποια στερεότυπα, αφηγήματα και μορφές πλαισίωσης κυριαρχούν , (γ) πώς διαφοροποιείται η παρουσίαση μεταξύ έντυπων και ψηφιακών μέσων, (δ) πώς η κοινωνική και πολιτική συγκυρία επηρεάζει τον τρόπο παρουσίασης, και (ε) πώς προσλαμβάνει το κοινό τα δημοσιεύματα και πώς αυτά επηρεάζουν τη στάση του απέναντι στην παραβατικότητα.

4.2 Επιλογή Δείγματος

Στην παρούσα εργασία η επιλογή του δείγματος βασίστηκε σε δεδομένα τα οποία είναι ικανά να αντιπροσωπεύσουν το ζήτημα, θεωρούνται αξιόπιστες πηγές ενημέρωσης και είναι αρκετά δημοφιλείς για το κοινό, προκειμένου να αποτυπωθεί με σαφήνεια ο τρόπος που προσλαμβάνεται και παρουσιάζεται το φαινόμενο της ανήλικης παραβατικότητας από τον Τύπο.

Βάσει αυτού, η αλίευση πληροφοριών θα διεξαχθεί μέσα από τα δημοσιεύματα πέντε αρκετά γνωστών και πολυκυκλοφορημένων εφημερίδων (Καθημερινή, Το Βήμα, Τα Νέα, Ελεύθερος Τύπος, Πρώτο Θέμα). Βασικοί παράγοντες επιλογής αυτών των ειδησεογραφικών πηγών είναι (α) η αναγνωρισιμότητα και υψηλή κυκλοφορία, (β) το πολιτικό-ιδεολογικό εύρος, προκειμένου να αναδεικνύονται διαφορετικές οπτικές, και (γ) η διαφοροποίηση ως προς το δημοσιογραφικό μοντέλο (ποιοτικός Τύπος – λαϊκός/ταμπλόιντ), η οποία θεωρείται σημαντική για την ανάδειξη διαφορετικών ειδησεογραφικών πρακτικών. Οι συγκεκριμένες πηγές παρέχουν στην έρευνα μια ποικιλομορφία

όσον αφορά τη δημοσιογραφική κάλυψη, τις πολιτικές επιρροές και τα μοντέλα ενημέρωσης. Πιο συγκεκριμένα, η *Καθημερινή*, *Το Βήμα* και ο *Ελεύθερος Τύπος* εντάσσονται στον ποιοτικό Τύπο, με έμφαση στην αναλυτική δημοσιογραφία και τον θεσμικό λόγο, ενώ το *Πρώτο Θέμα* και, σε μικρότερο βαθμό, *Τα Νέα* υιοθετούν χαρακτηριστικά λαϊκής/ταμπλόιντ προσέγγισης, όπως δραματοποίηση και προσωποκεντρική εστίαση (Franklin, 2023).

Σε μεταγενέστερο επίπεδο, παρατίθενται τα κριτήρια επιλογής των άρθρων που θα συμπεριληφθούν στο δείγμα μέσα από τις αρχικές πηγές. Η ανάλυση τεκμηρίων, ως ποιοτική μέθοδος διερεύνησης, αποτελεί σκοπούμενη δειγματοληψία (purposive sampling) (Krippendorff, 2019). Ως εκ τούτου, συμπεριλαμβάνονται άρθρα που αποκλειστικά: (α) αναφέρονται σε περιστατικά παραβατικότητας/εγκληματικότητας ανηλίκων, (β) παρουσιάζουν δημόσιες συζητήσεις γύρω από τη νεανική βία, (γ) συνδέονται με πολιτικές ή θεσμικές παρεμβάσεις σχετικές με ανήλικους παραβάτες, και (δ) περιέχουν επαρκές αρθρογραφημένο περιεχόμενο ώστε να επιτρέπουν αναλυτική κωδικοποίηση.

Αντίστοιχα, αποκλείστηκαν άρθρα που δεν συμπεριλαμβάνονται ανήλικοι ή δεν είναι σαφές το ηλικιακό όριο, , αστυνομικά δελτία χωρίς δημοσιογραφική επεξεργασία ή περιεχόμενο καθαρά γνώμης, lifestyle ή εμπορικά δημοσιεύματα χωρίς αναφορές σε πραγματικά περιστατικά. Τέλος, αναμένεται κατά προσέγγιση η ανάλυση περίπου 70–120 άρθρων, αριθμός συμβατός με αντίστοιχες ποιοτικές μελέτες περιεχομένου (Schreier, 2020).

Επιπλέον, οι διεθνείς βιβλιογραφικές πηγές συμφωνούν στο ότι ο Τύπος αποτελεί κύριο μέσο «θεσμικής αφήγησης» (institutional narrative) και καταλυτικό παράγοντα πλαισίωσης, πάνω στον οποίο στηρίζονται και τα υπόλοιπα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Franklin, 2023). Στην συγκεκριμένη έρευνα, η έννοια αυτή χρησιμοποιείται πρακτικά προκειμένου να αιτιολογηθεί η επιλογή εφημερίδων ως πρωτογενούς υλικού.

4.3 Είδη ΜΜΕ (τηλεοπτικά δελτία, έντυπα, ηλεκτρονικός Τύπος)

Για να γίνει πιο κατανοητή η προσέγγιση του φαινομένου της ανήλικης παραβατικότητας, επιβάλει την συγκριτική αναφορά του θέματος, όπως αυτό εκφράζεται από όλα τα είδη ενημέρωσης, καθώς κατασκευάζουν και προβάλλουν με διαφορετικό τρόπο την πραγματικότητα γύρω από το φαινόμενο. Επομένως, η ανάλυση του θέματος αφορά εξ ολοκλήρου τα τεκμήρια που παρέχονται στο έντυπο και ψηφιακό περιεχόμενο των εφημερίδων, ενώ η τηλεόραση δεν αποτελεί τμήμα του δείγματος, αλλά έχει βοηθητικό ρόλο ως μέτρο σύγκρισης σε ερμηνευτικό επίπεδο και όχι σε επίπεδο κωδικοποίησης, με στόχο να εντοπιστούν πιθανές επικοινωνιακές συνέχειες ή αποκλίσεις. Πιο αναλυτικά:

1. **Τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων**

Στον τηλεοπτικό χώρο, βασικό χαρακτηριστικό των ειδήσεων αποτελεί η δραματική αφήγηση, η εικονική αναπαράσταση και η άμεση επίκληση στο συναίσθημα του θεατή. Η αμεσότητα σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη παροχή εικονικού και ηχητικού υλικού ενισχύουν το framing, ειδικά σε περιπτώσεις που αντανακλούν στην επικινδυνότητα ή την απώλεια ελέγχου. Σχετικές μελέτες επιβεβαιώνουν την θέση πως τα τηλεοπτικά μέσα ενημέρωσης εγείρουν το αίσθημα της κοινωνικής απειλής, με την επαναληπτική προβολή περιστατικών παραβατικότητας (Jewkes, 2020· Altheide, 2018).

2. **Έντυπος Τύπος (Καθημερινή, Το Βήμα, Τα Νέα, Ελεύθερος Τύπος, Πρώτο Θέμα)**

Ο έντυπος ελληνικός Τύπος χρησιμοποιήθηκε ως πηγή τεκμηρίων καθώς αποτελεί κεντρικό παράγοντα στην ενημέρωση, με ιστορική αναγνώριση, δημοτικότητα και διάρκεια στο χρόνο. Επιπλέον, οι εφημερίδες προσφέρουν τη δυνατότητα περαιτέρω ανάλυσης και συζήτησης του λόγου, την επιλογή πηγών και την παρουσίαση των αφηγηματικών τεχνικών χωρίς μα κατακλύζεται από εικονικές παρεμβολές, όπως στην τηλεόραση.

3. **Ηλεκτρονικός Τύπος (ιστοσελίδες ειδήσεων)**

Οι ψηφιακές εφημερίδες χαρακτηρίζονται από την ταχύτατη διάδοση της πληροφορίας και την άμεση σύνδεση της προβολής με οικονομικούς παράγοντες, προωθώντας με αυτό τον τρόπο την αναπαραγωγή δραματικών και συναισθηματικά φορτισμένων τίτλων και πλαισίων. Επίσης, η αμεσότητα και η ελευθερία των δημοσιεύσεων ενισχύει την αναπαραγωγή ορισμένων τύπων πλαισίωσης, ενισχύοντας διαιώνιση στερεοτυπικών αντιλήψεων (Tandoc et al., 2020). Συνεχίζοντας, η τακτική προώθησης δημοσιευμάτων με εντυπωσιακούς και σοκαριστικούς τίτλους ευνοείται από το αλγοριθμικό σύστημα, και ως εκ τούτου ενισχύει την κοινωνική ανησυχία και τον ηθικό πανικό γύρω από το φαινόμενο. Η διερεύνηση της επιρροής των ψηφιακών δημοσιεύσεων στην παρούσα έρευνα συμβάλει στη συγκρότηση μιας αντικειμενικής άποψης για το πώς προβάλλεται η παραβατικότητα ανηλίκων από τα ψηφιακά μέσα και πως αυτά επηρεάζουν την κοινή γνώμη.

Για τη σύγκριση των έντυπων και ψηφιακών πηγών θα χρησιμοποιηθεί η θεματική και δομική αντιπαραβολή διερευνώντας α) τις λεκτικές ομοιότητες και διαφορές, β) τη συχνότητα της δραματικής αφήγησης ή ηθικολογίας στα άρθρα, γ) την επανάληψη των περιστατικών, δ) το βαθμό χρήσης πολυμέσων πλαισίωσης (εικόνες, βίντεο) και ε) το βαθμό διαφοροποίησης σε επίπεδο προέλευσης των πληροφοριών (ανώνυμες – αστυνομικές πηγές). Κατά αυτόν τον τρόπο, η μέθοδος ανάλυσης τεκμηρίων θα αναδείξει το πώς το είδος του μέσου ενημέρωσης επιδρά στην παρουσία και το περιεχόμενο των ειδήσεων, πλαισιώνοντας την έρευνα με μεγαλύτερη εγκυρότητα και κατανόηση.

4.4 Περίοδος ανάλυσης

Η χρονική περίοδος ανάλυσης που επιλέχθηκε για την διεξαγωγή της έρευνας είναι τα έτη 2019-2024, καθώς χαρακτηρίζονται για τις σημαντικές κοινωνικό-οικονομικές μεταβολές που στιγμάτισαν την ελληνική κοινωνία και όχι μόνο. Αρχικά συμπεριλαμβάνει την υγειονομική κρίση της πανδημίας του COVID-19 και την επιτακτική ανάγκη του εγκλεισμού των πολιτών, η οποία επέδρασσε καταλυτικά στην έξαρση του φαινομένου της παραβατικότητας ανηλίκων, στον τρόπο που αυτό εκφράζεται καθώς και στις δημοσιογραφικές πρακτικές που το πλαισίωσαν. Άλλωστε, σε σχετική έρευνα που εξέταζε τις επιπτώσεις της πανδημίας σε σχέση με την έξαρση της ανήλικης εγκληματικότητας και της κοινωνικής ασφάλειας στη χώρα μας, τα αποτελέσματα έδειξαν αφενός, σοβαρές τροποποιήσεις στον τρόπο έκφρασης του εγκλήματος και αφετέρου, στον τρόπο που η κοινωνία προσλαμβάνει το φαινόμενο, εν συγκρίσει με την προ COVID χρονική περίοδο .

Επιπλέον, η διερεύνηση του φαινομένου τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο συμβάλει στην ανάδειξη της εξέλιξης της δημοσιογραφικής πορείας και της κοινωνικής αντίληψης σε συνδυασμό με κρίσιμες κοινωνικές περιόδους, Η ερευνητική μεθοδολογία των τεκμηρίων επιτρέπει την αποτύπωση αυτών των εξελίξεων ανά έτος, ενώ τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από αυτές τις χρονολογικές περιόδους θα αναδείξουν τις μεταβολές που έχουν προκύψει σε δημοσιογραφικό επίπεδο και σε επίπεδο framing και αφηγήματος για την κάλυψη των περιστατικών της ανήλικης παραβατικότητας.

Χρονολογία	**Κρίσιμα γεγονότα στη χώρα**
2019	Προ-πανδημική περίοδος Σχετική κοινωνικό-οικονομική ομαλότητα
2020	Αρχή της πανδημικής περιόδου και των περιοριστικών μέτρων. Μεταβολές σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο ➡ πιθανές επιπτώσεις στη νεανική παραβατικότητα και στη λειτουργία των ΜΜΕ.
2021	Επέκταση εγκλεισμού και περιορισμών ➡ Έντονη παρουσία δραματικών αφηγήσεων και κοινωνικής ανασφάλειας.
2022	Επιστροφή στην κανονικότητα – αλλαγές στον καθημερινό βίο ➡ πιθανές επιπτώσεις για την αυξητική εμφάνιση της νεανικής παραβατικότητας

2023	Εντονος δημόσιος λόγος για την έξαρση της παραβατικότητας ανηλίκων ➡ Ιδανικό για διερεύνηση της πλαισίωσης, εθνοτικοποίησης και ηθικού πανικού.
2024	Συνολική αξιολόγηση της περιόδου

4.5 Μονάδα Ανάλυσης

Σημαντικό παράγοντα για τη διεξαγωγή της έρευνας αποτελεί η μονάδα ανάλυσης, διότι προσδιορίζει το πλαίσιο (framing) στο οποίο θα διερευνηθεί η παρουσίαση του φαινομένου της ανήλικης παραβατικότητας από την σκοπιά του Τύπου. Στην συγκεκριμένη έρευνα ως μονάδες ανάλυσης περιεχομένου έχουν επιλεγεί η είδηση, το αναλυτικό δημοσιογραφικό άρθρο, ο τίτλος και τα υποστηρικτικά στοιχεία (υπότιτλοι, lead), οι συνοδευτικές εικόνες και το τηλεοπτικό ρεπορτάζ, το οποίο δεν αποτελεί πρωτογενές τεκμήριο, αλλά θα λειτουργήσει ενισχυτικά-συγκριτικά στην έρευνα. Η ακριβής τοποθέτηση των μονάδων ανάλυσης εξυπηρετεί στην έγκυρη και αξιόπιστη διερεύνηση και ερμηνεία του θέματος και ακόμα περισσότερο όταν εμπλέκονται διαφορετικά είδη ΜΜΕ (Neuendorf, 2017).

Η κάθε μονάδα ανάλυσης αντιπροσωπεύει ξεχωριστό τύπο πλαισίωσης και κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας:

- Τίτλος: Μέσο απόδοσης νοήματος κατά την πρώτη πρόσληψη του θέματος
- Εικόνες: Ενισχύουν το αίσθημα του δράματος και τα στερεότυπα (στιγματισμός ανηλίκων)
- Ρεπορτάζ – Αναλυτικά άρθρα: Διερεύνηση του τρόπου λειτουργίας των ΜΜΕ (agenda setting, framing) (van Dijk, 2013, Barthes, 1977).

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ερευνητική διαφάνεια, πρέπει να γίνει ο διαχωρισμός στη μονάδα απογραφής και τη μονάδα ανάλυσης:

- **Μονάδα απογραφής**: όλα τα δημοσιεύματα που εντοπίστηκαν τη χρονική περίοδο μελέτης (2019–2024) και πληρούσαν τα κριτήρια ένταξης.
- **Μονάδα ανάλυσης**: τα επιλεγμένα τεκμήρια θα συμπεριληφθούν στα δεδομένα της ποιοτικής κωδικοποίησης κατόπιν διαλογής, σύμφωνα με τη θεματική συμβατότητα και την επαναληπτικότητα των προτύπων λόγου.

4.6 Κατηγορίες Κωδικοποίησης

Εξίσου σημαντικό ρόλο για τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης διαδραματίζει η κωδικοποίηση των πληροφοριών, καθώς συμβάλει στην ανάδειξη των διάφορων τεχνικών λόγου, αφήγησης και πλαισίων που χρησιμοποιούνται στα διαφορά άρθρα εφημερίδων (Krippendorff, 2019). Η διαδικασία κωδικοποίησης έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με τις θεωρητικές προσεγγίσεις της ατζέντας, της πλαισίωσης και του ηθικού πανικού προκειμένου να αναδειχθεί και εμπράκτως ο τρόπος με τον οποίο τα ΜΜΕ διαμορφώνουν τον τρόπο πρόσληψης της ανήλικης παραβατικότητας.

4.6.1 Είδος παραβατικότητας

Αρχικά, η κωδικοποίηση του είδους της παραβατικότητας (π.χ. βία, κλοπή, ομαδική παραβατικότητα κλπ.) προσδιορίζουν τη συχνότητα δημοσιογραφικής κάλυψης (π.χ. υπερπροβολή), μιας και διεθνείς έρευνες αναφέρουν την τάση του φαινομένου να χαρακτηρίζεται από δυσανάλογη προβολή, ενισχύοντας τον ηθικό πανικό (Altheide, 2018). Στον ελληνικό δημοσιογραφικό κόσμο, έχει παρατηρηθεί πως μετά το έτος 2020, η κάλυψη του φαινομένου της ανήλικης παραβατικότητας έχει ταυτιστεί με κοινωνικοπολιτικές σκοπιμότητες που εγείρουν την κοινωνική ανησυχία (Τσιάκαλος, 2022).

4.6.2 Ταυτότητα δράστη/θύματος

Στη συνέχεια, ιδιαίτερα σημαντική είναι η κωδικοποίηση της ταυτότητας του ανήλικου θύτη/θύματος (φύλο, εθνικότητα, κοινωνική τάξη, ηλικία), μιας και τα ΜΜΕ λειτουργούν αφενός, ως μέσα κατασκευής στερεοτύπων και ετικετοποίησης (labeling) και αφετέρου, έχουν την τάση να τοποθετούν τα περιστατικά σε ειδικές κατηγορίες (Becker, 2018). Για να γίνει πιο κατανοητή η θέση αυτή, έρευνες έχουν επιβεβαιώσει την τακτική αυτή σε περιπτώσεις που ο δράστης είναι άλλης εθνικότητας, προβάλλοντας με πιο έντονο και δραματικό ύφος το περιστατικό. Η τάση αυτή, επίσης, φαίνεται να εμφανίζεται εντονότερα την χρονική περίοδο 2019- 2023 στα εγχώρια μέσα ενημέρωσης (Αγγελίδου & Καψάλης, 2021).

4.6.3 Ύφος παρουσίασης

Επόμενη τακτική κωδικοποίησης είναι το ύφος με το οποίο παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ ένα περιστατικό (ουδέτερο, δραματοποιημένο, τιμωρητικό, συναισθηματικό) προκειμένου να αναδειχθεί η διαδικασία της πλαισίωσης. Για παράδειγμα, η δραματοποιημένη αφήγηση ενός γεγονότος ισοδυναμεί με την ενίσχυση του αισθήματος του κοινωνικού κινδύνου καθώς και με την προαγωγή ιδεολογιών κρίσης των ηθικών αξιών και κυριαρχία της ανομίας (Entman, 2021).

4.6.4 Χρήση πηγών

Έπειτα η συστηματική διερεύνηση πηγών, όπως αστυνομικές αρχές, δικαστικοί, ειδικοί, πολιτικοί, πολίτες, ανώνυμες πηγές, επιτρέπει την κατανόηση της σύνδεσης των μέσων ενημέρωσης με τις θεσμικές αρχές. Η θέση αυτή χαρακτηρίζεται από τις διεθνείς βιβλιογραφικές ως «αστυνομικο-κεντρική» ειδησεογραφία (Chermak & Gruenewald, 2019). Στη χώρα μας, ωστόσο εκτεταμένη χρήση πληροφοριών από τις αστυνομικές αρχές έχει συμβάλει στην μονόπλευρη πλαισίωση του φαινομένου καθώς και στην προαγωγή μέτρων αυστηρής αντιμετώπισης (Λαμπίρης, 2020).

4.6.5 Είδος πλαισίου (κοινωνικό, ηθικό, πολιτικό)

Η κωδικοποίηση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι με αυτόν τον τρόπο το κάθε θέμα κατηγοριοποιείται στο ανάλογο κοινωνικό, ηθικό ή πολιτικό πλαίσιο (framing) και κατόπιν αναλύεται, προσδιοριζόμενο από τις ανάλογες νοηματοδοτήσεις που θα του αποδοθούν (McCombs & Valenzuela, 2021). Στην ελληνική κοινωνία το φαινόμενο της ανήλικης παραβατικότητας συνήθως κυμαίνεται σε ηθικό (έλλειψη πειθαρχίας) και πολιτικό πλαίσιο (ανεπαρκής αστυνόμευση) (Κουτσογιάννης, 2022).

4.6.6 Συμπληρωματικές κατηγορίες: Ανάλυση λόγου

Προκειμένου να γίνει η συστηματική και πιο ουσιαστική διερεύνηση του θέματος, στην παρούσα εργασία, θα χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό εργαλείο και η τεχνική της ανάλυσης λόγου ώστε να αναδειχθεί ο τρόπος δόμησης των αφηγημάτων. Πιο συγκεκριμένα η τακτική της ανάλυσης λόγου δεν λειτουργεί ως ξεχωριστή ή παράλληλη διαδικασία αλλά έχει υποστηρικτικό ρόλο με στόχο να αναδείξει οπτικές που δεν μπορούν να διακριθούν μόνο από την κατηγοριοποίηση περιεχομένου. Πρακτικά, εξετάζει το λεξιλόγιο, τη ρητορική και ερμηνευτική τεχνική καθώς και τις παρομοιάσεις που συγχέονται με τον ηθικό πανικό και την στοχοποίηση των κοινωνικών ομάδων ανηλίκων (Fairclough, 2020).

4.6.7 Πρόσληψη από το κοινό: Focus groups ή συνεντεύξεις

Έπειτα η χρήση πληροφορίων από focus groups ή ημι-δομημένες συνεντεύξεις, λειτουργεί συμπληρωματικά, συμβάλλοντας στην καλύτερη κατανόηση της πρόσληψης του φαινομένου από το κοινό, ενώ παράλληλα, συνδέει στη διαδικασία και τη θεωρητική προσέγγιση της θεματοθεσίας στο μεταγενέστερο επίπεδό του “audience perception” (οπτική του κοινού) (Guo, 2022).

Στην παρούσα διπλωματική έρευνα οι μέθοδοι της ανάλυσης λόγου και των focus groups ή ημι-δομημένων συνεντεύξεων δεν εφαρμόζονται σε πρακτικό επίπεδο, ούτε αντικαθιστούν την κύρια ανάλυση περιεχομένου. . Αντιθέτως, εμφανίζονται συμπληρωματικά ως πιθανή μελλοντική

επέκταση ή ως τεχνικές που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε διαδικασία triangulation σε επόμενο στάδιο, εάν υπήρχε ανάγκη περαιτέρω εμβάθυνσης σε επίπεδο της δημόσιας πρόσληψης του φαινομένου.

5. ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ)

Σε αυτό το κεφάλαιο διατυπώνονται τα αναμενόμενα ευρήματα της έρευνας, τα οποία εκφράζονται μέσα από τις ερευνητικές υποθέσεις που έχουν κατασκευαστεί, σύμφωνα με τη διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία για την πλαισίωση της ανήλικης παραβατικότητας, την κατασκευή του ηθικού πανικού, τη θεματοθεσία και την εθνοτικοποίηση του φαινομένου από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης.

5.1 Υπερπροβολή βίαιων και σοκαριστικών περιστατικών

Η πρώτη υπόθεση που καταγράφεται αφορά τον τρόπο λειτουργίας των μέσων ενημέρωσης σε κρίσιμες περιόδους για την κοινωνία (π.χ. πανδημία, κοινωνική αστάθεια) και αναμένεται να αναδειχθεί η τάση της υπερπροβολής βίαιων και σοκαριστικών περιστατικών ανήλικης παραβατικότητας, κάτι το οποίο πιθανότατα να συμβάλλει στην κατασκευή αφηγημάτων που εγείρουν τις εντυπώσεις του κοινού. Η πρακτική αυτή των μέσων ενημέρωσης δεν αποτελεί απλή πρόθεση, αντιθέτως αποδίδεται στη στοχευμένη λογική της ειδησεογραφικής κάλυψης και του ανταγωνισμού που επικρατεί στον συγκεκριμένο κλάδο.

Τα διεθνή δεδομένα επιβεβαιώνουν αυτή την τάση, η οποία βασίζεται στην «αξία της είδησης» (newsworthiness), καθώς η προβολή ιδιαίτερων, πρωτόγνωρων ή συναισθηματικά φορτισμένων ειδήσεων ωφελεί την τηλεθέαση και των ανταγωνισμό των media (Chermak & Gruenewald, 2020· Surette, 2022). Από την άλλη, στη χώρα μας, ισχύουν παρόμοιες συνθήκες καθώς το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων συνήθως προβάλλεται με ύφος που δημιουργεί σοκαριστικές εντυπώσεις και αίσθημα κινδύνου (Κωνσταντινίδης, 2021).

Ως εκ τούτου, στην πρώτη υπόθεση αναμένεται ότι η ανάλυση των τεκμηρίων θα συνοδεύεται από:

1) Δραματικούς τίτλους (π.χ. «άγρια επίθεση», «συμμορίες ανηλίκων»),,
2) Έμφαση σε ωμότητα / βία,
3) Ελάχιστη ή καθόλου δημοσιογραφική αναφορά σε «συνηθισμένα» περιστατικά, χαμηλής θεαματικότητας

5.2 Εθνοτικοποίηση της εγκληματικότητας (ιδίως σε περιόδους κοινωνικής ανασφάλειας)

Στη δεύτερη υπόθεση διερευνάται η συσχέτιση της ανήλικης παραβατικότητας με συγκεκριμένες εθνοτικές ή μεταναστευτικές ομάδες, ειδικά σε χρονικές περιόδους κοινωνικής αστάθειας (π.χ. 2020–2023). Σε θεωρητικό επίπεδο, οι διεθνείς πηγές αναφέρουν πως η εθνοτικοποίηση της ανήλικης εγκληματικότητας εντείνεται από τα μέσα ενημέρωσης, τα οποία λειτουργούν ως ερμηνευτικά μέσα κινδύνου (Bucerius & Urbanik, 2021· Farris & Silber Mohamed, 2022).

Σε αυτή την υπόθεση αναμένεται να εντοπιστούν πρακτικές σύνδεσης του φαινομένου την ανήλικης παραβατικότητας και εκτιμάται ότι θα εμφανίζονται μοτίβα με τη μεταναστευτικότητα σε συνδυασμό με το θεωρητικό υπόβαθρο του Cohen για τον ηθικό πανικό και μέσα από:

1) αναφορές υπηκοότητας/καταγωγής ακόμη και όταν δεν έχουν ουσιαστική αξία,
2) διαρροές από αστυνομικές πηγές που ενισχύουν στερεοτυπικές αφηγήσεις,
3) χρήση φωτογραφικού/οπτικού υλικού που υποδηλώνει τον εξωτερικό κίνδυνο.

5.3 Απουσία κοινωνιολογικής/δομικής ερμηνείας – Έμφαση στην ατομική ευθύνη

Η τρίτη υπόθεση αφορά την παρουσίαση του φαινομένου από τα ΜΜΕ ως αποτέλεσμα αποκλειστικά ατομικών παραγόντων, περιορίζοντας τις δομικές και κοινωνικές αστοχίες (οικονομικές δυσκολίες, σχολική διαρροή, ανισότητες πρόσβασης σε δομές). Σχετικές μελέτες καταγράφουν την γενικότερη τάση των μέσων ενημέρωσης να εξατομικεύουν τα αίτια των περιστατικών και να υποβαθμίζουν το κοινωνικό/δομικό πλαίσιο (Schlesinger & Tumber, 2020· Carrabine, 2022).

Επομένως, αναμένεται τα τεκμήρια να περιλαμβάνουν:

1) περιορισμένες αναφορές των κοινωνικών αιτιών,
2) περιορισμένη παρουσία ειδικών επαγγελματιών (κοινωνιολόγων, κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων),
3) έντονη παρουσία ηθικολογικού λόγου (ευθύνη γονέων, «έλλειψη ορίων», «κακή παρέα»).

5.4 Πολιτικοποίηση ή εργαλειοποίηση των ειδήσεων περί εγκλήματος

Η τέταρτη υπόθεση αφορά τη θεωρία της ατζέντας, η οποία περιλαμβάνει πολιτική ρητορική, κομματικά σχήματα και νομοθετικές τροποποιήσεις στον ποινικό και σωφρονιστικό κλάδο σχετικά με την ανήλικη παραβατικότητα.

Σύγχρονες διεθνείς μελέτες έχουν επιβεβαιώσει τη σύνδεση της ειδησεογραφικής κάλυψης του φαινομένου με μέσα προαγωγής πολιτικών σκοπών και ενίσχυσης της αστυνόμευσης (Altheide, 2019· Garland, 2023). Εξίσου και στον ελληνικό χώρο, τα περιστατικά της ανήλικης παραβατικότητας εκτιμάται ότι εμφανίζονται ως μέσα τροφοδότησης των κομματικών αντιπαραθέσεων, ειδικά σε περιόδους πολιτικής αστάθειας.

Σύμφωνα λοιπόν, με τα παραπάνω, τα τεκμήρια αναμένεται να παρουσιάζουν:

1) έμμεσες ή άμεσες αναφορές σε κυβερνητικές/αντιπολιτευτικές θέσεις,
2) προβολή περιστατικών αποσκοπώντας στην αυστηροποίηση ποινών,

3) σύνδεση του φαινομένου με το γενικότερο πλαίσιο κοινωνικής ανασφάλειας που επικρατεί.

5.5 Ενίσχυση της αίσθησης φόβου και απαίτηση για αυστηρότερα μέτρα ασφαλείας

Τέλος, η πέμπτη υπόθεση αφορά την επανάληψη των περιστατικών ανήλικης παραβατικότητας, η οποία πιθανώς να σχετίζεται με την ενίσχυση του αισθήματος του φόβου και την κοινωνική ανάγκη για λήψη αυστηρότερων μέτρων ασφαλείας.

Σχετικές μελέτες επιβεβαιώνουν πως η συνεχής προβολή θεμάτων εγκληματικής φύσεως ενισχύει το αίσθημα κινδύνου «fear of crime» (Lee, 2021· Pickett et al., 2023), ακόμα και αν τα ποσοστά εγκληματικότητας δεν έχουν υποστεί μεταβολές.

Τα τεκμήρια, επομένως, αναμένεται να αναδείξουν:

1) δραματοποίηση των αφηγημάτων περί «επικινδυνότητας»,
2) παρουσίαση του φαινομένου ως ανεξέλεγκτο
3) δημοσιογραφικές παρατηρήσεις που αφήνουν αιχμές για θέσπιση αυστηρότερων μέτρων ασφαλείας.

Συμπερασματικά, οι παραπάνω υποθέσεις δεν αποτελούν τελικά συμπεράσματα αλλά λειτουργούν ως μέσα κατεύθυνσης της ερευνητικής ανάλυσης, καθώς δεν εξετάζονται οι αιτιακές σχέσεις, αλλά οι συσχετίσεις σε επίπεδο πλαισίωσης και λόγου, σε συνδυασμό με τον μεθοδολογικό περιορισμό της ανάλυσης περιεχομένου. Η επιβεβαίωση ή διάψευσή τους θα προκύψει από τη θεματική κωδικοποίηση, την ανάλυση λόγου, τη συγκριτική αξιολόγηση τηλεοπτικών και διαδικτυακών τεκμηρίων.

6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ/ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στο σημείο αυτό, η ανάλυση των τεκμηρίων από τα δημοσιευμένα άρθρα των ελληνικών εφημερίδων που καλύπτουν τα φαινόμενα της ανήλικης παραβατικότητας, εξακριβώνει την καταλυτική εμπλοκή των ΜΜΕ στην κατεύθυνση της κοινής γνώμης. Μέσα από τον τρόπο της πλαισίωσης (framing), την δραματική παρουσίαση των περιστατικών και την τακτική εφαρμογή αφηγηματικών επαναλήψεων (όπως «συμμορίες ανηλίκων» ή «έκρηξη βίας») αναδεικνύεται η γενικότερη ταύτιση με τα διεθνή πρότυπα αλλά ταυτόχρονα υπογραμμίζονται και ελληνικές ιδιαιτερότητες. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την σκοπούμενη δημιουργία ηθικών πανικών, την άμεση σύνδεση των μέσων ενημέρωσης με πολιτικές σκοπιμότητες και την γενικότερη τάση κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας στην οποία κυριαρχούν ο φόβος και η ανασφάλεια.

6.1 <u>Συσχέτιση με διεθνείς τάσεις (sensationalism, infotainment)</u>

Σε διεθνές επίπεδο, η παρουσίαση της ανήλικης παραβατικότητας συχνά περικλείεται από τις προσεγγίσεις sensationalism, moral panic (Cohen, 1972) και infotainment. Εξίσου και στον ελληνικό χώρο ενημέρωσης οι τάσεις αυτές έχουν δυναμική παρουσία. Πιο συγκεκριμένα, τα ευρήματα του πίνακα κωδικοποίησης δείχνουν ότι η συντριπτική πλειοψηφία των άρθρων αξιοποιούν έντονα δραματοποιημένο λόγο (μεταβλητή: *επίπεδο δραματοποίησης*). Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται μέσα από τη διερεύνηση και ανάλυση των άρθρων, με χαρακτηριστικά παραδείγματα όπως:

α) Sensationalism (υπερβολή – δραματοποίηση)

> «Χτύπησαν 15χρονο στο πρόσωπο» – χρησιμοποιούν φράσεις όπως «σοκαριστικό», «άγρια βία», «χωρίς τέλος τα περιστατικά», αναπαράγοντας την τεχνική της υπερδραματοποίησης (Τα Νέα, 29/06/2024)

> «Σκληρή συμμορία ανηλίκων» – Ετικετοποίηση ομάδας ανηλίκων ως «σκληρή συμμορία», με περιγραφές σοβαρών επιθέσεων και μεταφορά της εικόνας "οργανωμένου εγκλήματος", παρά το γεγονός ότι οι δράστες είναι ανήλικοι. (Τα Νέα, 09/11/2021)

Αυτές οι επιλογές συνάδουν με τη διεθνή θεωρία περί *crime sensationalism*, όπου η έμφαση μετατοπίζεται από το πλαίσιο στο σοκ (Chermak, 2015).

β) Infotainment (εγκληματικότητα ως θεαματικό προϊόν)

Η δομή πολλών άρθρων ακολουθεί το μοντέλο «narrative packaging», όπου το περιστατικό μετατρέπεται σε αφήγηση με "καλούς–κακούς", χωρίς κοινωνικές διαστάσεις.

Παράδειγμα σύμφωνα με την ανάλυση των τεκμηρίων:

> Η κάλυψη περιστατικών όπως «έσβησε το τσιγάρο στο στήθος της 13χρονης» προβάλλεται έντονα σε επίπεδο σοκ–αηδίας και παρουσιάζει τη σύγκρουση δύο 13χρονων ως προσωπική «σύγκρουση χαρακτήρων», χωρίς αναφορά σε σχολικό πλαίσιο, επιτήρηση, κοινωνικές σχέσεις κ.λπ., χαρακτηριστικό του infotainment. (Τα Νέα 10/10/2024)

Η χρήση τέτοιων λεκτικών προσδιορισμών ενισχύει την εντύπωση ότι τα περιστατικά είναι συστηματικά, αυξανόμενα, μαζικά και απειλητικά προς τη δημόσια συνοχή. Ως εκ τούτου, η ανάλυση αναδεικνύει ότι οι δημοσιογραφικές πρακτικές τείνουν να παρέχουν περισσότερο ψυχαγωγία (informational drama) παρά αντικειμενική ενημέρωση, αναπαράγοντας τάσεις των διεθνών tabloid media.

γ) Moral panic / media panic

Η συχνή χρήση συλλογικών όρων («συμμορίες ανηλίκων», «άγρια νεολαία», «ανεξέλεγκτη βία») υποδηλώνει κατασκευή ενός *μιντιακού πανικού*, παρόμοιου με τα παραδείγματα των Cohen (1972) και Goode & Ben-Yehuda (2009).
Σύμφωνα με την ανάλυση των δημοσιευμάτων, μεγάλο ποσοστό των τίτλων περιλαμβάνει αξιολογικούς όρους, στοιχείο που στηρίζει την ύπαρξη του στίγματος λόγω πλαισίωσης.

6.2 <u>Ιδιαιτερότητες της ελληνικής δημοσιογραφίας</u>

Παρά το γεγονός του ότι τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης συμβαδίζουν σε μεγάλο βαθμό με τα διεθνή πρότυπα, εμφανίζουν ταυτόχρονα και σημαντικές δομικές και πολιτισμικές διαφορές. Πιο συγκεκριμένα:

<u>α) Ρόλος τηλεοπτικής ατζέντας & ιδιωτικών καναλιών:</u> Όπως δείχνουν τα δεδομένα, η θεματοθεσία που παρέχεται από τα τηλεοπτικά μέσα υψηλής θεαματικής εμβέλειας, ασκεί μεγάλη επιρροή και στον Τύπο. Σε αρκετές περιπτώσεις, το περιεχόμενο των άρθρων παρουσίαζε ομοιότητες με τη τηλεοπτική αναπαραγωγή παρόμοιων πλάνων, όπως στην περίπτωση του περιστατικού «συμμορίες ανηλίκων και μαχαίρια».

<u>β) Περιορισμένη ερευνητική δημοσιογραφία</u>

Στην πλειοψηφία των δημοσιεύσεων δεν υπάρχουν κοινωνιολογικές ή εγκληματολογικές ερμηνείες, ενώ είναι ελάχιστες οι συνεντεύξεις ειδικών (κοινωνικών λειτουργών , ψυχολόγων) και δεν παρουσιάζονται στατιστικά δεδομένα. Αντιθέτως, κυρίαρχη παρουσία έχουν ρεπορτάζ που απλά τοποθετούνται για το περιστατικό.

Παραδείγματα από άρθρα:

Σε ρεπορτάζ για συμμορίες ανηλίκων με μαχαίρια και Instagram, το περιεχόμενο εστιάζει αποκλειστικά σε λεπτομέρειες των συμπλοκών, χωρίς κοινωνική ή αναλυτική διάσταση.

Στην περίπτωση της Διεύθυνσης ΕΛ.ΑΣ. για online βία ανηλίκων, η δημοσίευση λειτουργεί ως αναπαραγωγή δηλώσεων της αστυνομίας χωρίς κριτική.

Επομένως η ανάλυση επιβεβαιώνει ότι τα ελληνικά ειδησεογραφικά μέσα διακατέχονται από περιορισμένη παρουσία ερευνητικών στοιχείων σε αρκετά δημοσιεύματα, με έμφαση στην αναπαραγωγή αστυνομικών ανακοινώσεων. Η θέση αυτή αποτελεί χαρακτηριστικό της αντανακλαστικής δημοσιογραφίας.

γ) Προσωποποίηση και δραματοποίηση ανηλίκων**:** Σε πολλά άρθρα η εκτενής περιγραφή ανήλικων δραστών ή θυμάτων έρχεται σε αντιπαράθεση με διεθνείς δεοντολογικές κατευθυντήριες γραμμές (IFJ, UNICEF), ιδίως ως προς την προστασία της ανωνυμίας, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις χαρακτηρίζουν τους εμπλεκόμενους ανήλικους «ως ενήλικους δράστες».

6.3 Σχέση πολιτικών, οικονομικών και ΜΜΕ στη διαμόρφωση αφηγήματος

Βασικός παράγοντας διαμόρφωσης της πλαισίωσης του φαινομένου της ανήλικης παραβατικότητας είναι η σύνδεση των πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων με τα μέσα ενημέρωσης. Πιο αναλυτικά:

α) Αφηγηματική σύνδεση εγκληματικότητας και αυστηροποίησης πολιτικών

Σε αρκετές δημοσιεύσεις κυριαρχεί η άμεση εμπλοκή του περιστατικού με πολιτικές θέσεις.

Παραδείγματα από το δείγμα

> Το άρθρο «Αυστηρά μέτρα για τη βία ανηλίκων – βαριές ποινές στους γονείς» παρουσιάζει κυβερνητικές πρωτοβουλίες ως αναγκαίες απαντήσεις σε έκτακτο κύμα εγκληματικότητας.
>
> Η αναφορά ότι «πάνω από 10.500 παιδιά εμπλέκονται σε παράνομες πράξεις» χρησιμοποιείται για να θεμελιώσει πολιτική ρητορική περί «κοινωνικής εκτροπής».
>
> Η τοποθέτηση του Πρωθυπουργού για τη «βία ανηλίκων» σε συνεδρίαση Υπουργικού Συμβουλίου εμφανίζεται να νομιμοποιεί τη προσφυγή σε πιο αυστηρές πολιτικές.

β) Μηχανισμός αναπαραγωγής

Τα ΜΜΕ στη χώρα μας λειτουργούν συμπληρωματικά με την πολιτική επικαιρότητα (agenda-building). Αρχικά, παρουσιάζουν αποσπασματικά περιστατικά, τα οποία στη συνέχεια τα συγχωνεύουν σε αφηγήματα «νέας κοινωνικής απειλής». Η τάση αυτή έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργεί την ανάγκη στην κοινή γνώμη για άμεση πολιτική παρέμβαση, η οποία όμως είναι αποτέλεσμα κατασκευής των ΜΜΕ καθώς έχουν την τάση να ευθυγραμμίζονται με κυρίαρχα πολιτικά αφηγήματα.

6.4 Επιπτώσεις στη δημόσια σφαίρα: φόβος, προκατάληψη, αποδοχή αυταρχικών πολιτικών

Η συστηματική χρήση ηθικού πανικού οδηγεί σε συγκεκριμένες κοινωνικές επιπτώσεις:

1. Καλλιέργεια φόβου

Η συνεχής επανάληψη τίτλων όπως:

«Δίχως τέλος τα περιστατικά βίας μεταξύ ανηλίκων»

«Μάστιγα οι συμμορίες ανηλίκων»

«Αιματηρές συμπλοκές σε Κηφισιά και Άλιμο», δημιουργεί την αίσθηση ότι ο κίνδυνος είναι διαρκής και πανταχού παρών σε επίπεδο γειτονιάς, ενώ προκαλεί ανησυχία στους γονείς και μια γενικότερη δυσπιστία προς τη νεολαία.

2. Δημιουργία στερεοτύπων και κοινωνικής προκατάληψης

Η υπέρμετρη έμφαση στις «συμμορίες ανηλίκων» οδηγεί στην ταύτιση νεανικών ομάδων με εγκληματικότητα. Η περιγραφή ανηλίκων ως «αλητοπαρέες» και παρομοίως περιοχές όπως Κολωνός, Μενίδι, Θεσσαλονίκη, σχολεία συγκεκριμένων δήμων που εμφανίζονται στο δείγμα οδηγούν στη γεωγραφική στιγματοποίηση.

3. Αποδοχή πιο αυστηρών πολιτικών

Επομένως, όταν ο φόβος ενισχύεται:

- αυξάνεται η αποδοχή ποινικοποίησης γονέων,
- ενισχύεται η υποστήριξη για αστυνομικές επιχειρήσεις στα σχολεία,
- παρουσιάζεται ως "λογική" η ποινική αυστηρότητα σε ανηλίκους.

Για παράδειγμα, στο άρθρο για αυστηροποίηση ποινών σε γονείς ανηλίκων, η διατύπωση ότι «τα φαινόμενα έχουν πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις» λειτουργεί ως ρητορικό θεμέλιο αποδοχής πιο σκληρών μέτρων. Αυτό αντιστοιχεί σε διεθνώς αναγνωρισμένες επιπτώσεις του crime-news panic

στη δημόσια σφαίρα (Garland, 2001). Τέλος, οι επιπτώσεις της ειδησεογραφικής κάλυψης εξετάζονται αποκλειστικά σε επίπεδο λόγου και πλαισίωσης και όχι ως άμεση κοινωνική μέτρηση.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τον πίνακα κωδικοποίησης και την ανάλυση των δημοσιεύσεων αναδείχθηκαν οι αφηγηματικές τεχνικές, που συστηματικά χρησιμοποιούνται από τα ΜΜΕ για την κάλυψη του φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας, καθώς και η συμβολή τους στην δημιουργία της κοινωνικής πραγματικότητας με συχνά, έντονο αρνητικά φορτισμένο υπόβαθρο. Επιπλέον, η τάση επαναπροβολής παλαιότερων περιστατικών, το δραματικό ύφος, η διακύβευση των «ηθικών αξιών» σε συνδυασμό με την έντονη αύξηση της θεματοποίησης μετά την περίοδο της καραντίνας συμβάλλουν στην κατασκευή ενός πλαισίου, όπου η ειδησεογραφική ενημέρωση μεταβάλλεται σε αφηγήσεις ανασφάλειας. Στην παρούσα ενότητα, λοιπόν, πρόκειται να διατυπωθούν τα συμπεράσματα της ανάλυσης τεκμηρίων καθώς και προτάσεις βελτίωσης σε πολιτικό και επικοινωνιακό επίπεδο.

7.1 Ανάγκη για υπεύθυνη δημοσιογραφική δεοντολογία στην κάλυψη θεμάτων εγκληματικότητας

Σημαντικό ευρηματικό σημείο της κωδικοποίησης αποτελεί η έντονη παρουσία δραματικού ύφους, τα υψηλά επίπεδα sensationalist discourse καθώς και η επαναληπτική προσφυγή σε παλαιότερα περιστατικά ανήλικης παραβατικότητας σε αρκετά τεκμήρια, χαρακτηριστικά τα οποία επιδρούν σημαντικά στην κλιμάκωση του φαινομένου.. Οι τακτικές αυτές χρησιμοποιούνται σε διεθνές επίπεδο ενημέρωσης, όπου το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων παρουσιάζεται σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα από ότι είναι στην πραγματικότητα (Jewkes, 2015· Greer & McLaughlin, 2012).

Συμπερασματικά, αναδεικνύεται ως αναγκαία η:

1. Ενίσχυση της ακρίβειας και της αναλογικότητας στην παρουσίαση δεδομένων,
2. Αποφυγή ρητορικών ηθικού πανικού (Cohen, 2002), ιδίως όταν πρόκειται για ανηλίκους,
3. Σαφή διάκριση μεταξύ δημοσιογραφικής ενημέρωσης και ψυχαγωγικού περιεχομένου (infotainment).
4. Αποφυγή επαναπροβολής παλαιών περιστατικών ως τεχνικής ενίσχυσης της δραματικότητας, πρακτική που καταγράφηκε σε πολλαπλά άρθρα του δείγματος.

Η έγκυρη και ορθή δεοντολογικά παρουσίαση του φαινομένου αποτελεί, αφενός, υποχρέωση των αρμόδιων επαγγελματιών και αφετέρου, θεμελιώδης αρχή του δημοκρατικού γίγνεσθαι, καθώς ελαττώνει τον κίνδυνο για κοινωνικό στιγματισμό και παρέχει στους πολίτες την αντικειμενική εικόνα για την έκταση του ζητήματος.

7.2 Προώθηση της εγκληματολογικής παιδείας στα ΜΜΕ

Επιπλέον, σε δεύτερο επίπεδο, η ανάλυση ανέδειξε την δημοσιογραφική τάση, η οποία επικεντρώνεται αποκλειστικά στο συμβάν και καθόλου στο κοινωνικό πλαίσιο, ενισχύοντας την προσωποποίηση των περιστατικών και την απεμπλοκή της πολιτικής ευθύνης σε ένα ιδιαίτερα πολυπαραγοντικό φαινόμενο όπως αυτό της ανήλικης παραβατικότητας. Η απουσία εγκληματολογικής παιδείας στα ΜΜΕ έχει ως αποτέλεσμα τις μονόπλευρες ερμηνείες, όπως για παράδειγμα «η νεολαία εκτρέπεται», δίχως να συμπεριλαμβάνονται στις αναφορές οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, οι σχολικές και οικογενειακές συνθήκες και οι επιπτώσεις της πανδημίας. Σε διεθνές επίπεδο, επαγγελματίες από το χώρο της δημοσιογραφίας που έχουν εκπαιδευτεί στην εγκληματολογική γνώση παρέχουν στο κοινό πιο ισορροπημένη και έγκυρη ενημέρωση (Chermak, 1998· Reiner, 2013).

Ως εκ τούτου, κρίνεται αναγκαία:

1. Η ενσωμάτωση βασικών εγκληματολογικών μαθημάτων σε προγράμματα δημοσιογραφικών σχολών.
2. Η δημιουργία και συμμετοχή των επαγγελματιών σε σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης με έμφαση σε ζητήματα νεανικής παραβατικότητας.
3. Η συστηματική συνεργασία των μέσων ενημέρωσης με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα προκειμένου η κάλυψη των περιστατικών να βασίζεται σε κοινωνικά έγκυρη πληροφόρηση και όχι αποκλειστικά σε αστυνομικές πηγές

7.3 Προτάσεις πολιτικής και επικοινωνιακής διαχείρισης

Στην παρούσα διπλωματική εργασία τα ευρήματα αναδεικνύουν την αλληλεπίδραση των πολιτικών – οικονομικών συμφερόντων με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία συμβάλλουν στη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης και της κοινωνικής εικόνας του φαινομένου της παραβατικότητας ανηλίκων. Η τάση αυτή έχει ως αποτέλεσμα την υπερπροβολή επιλεγμένων περιστατικών ώστε να λειτουργούν ως μέσα για ρητορικές περί κοινωνικής ανασφάλειας και θεσμοθέτησης αυστηρότερων πολιτικών μέτρων, αντί να δίνεται έμφαση σε παράγοντες που να συμβάλλουν στην ουσιαστική αντιμετώπιση του φαινομένου.

Συνεπώς, για την ουσιαστική προσέγγιση του θέματος προτείνονται:

1. Η διερεύνηση της δυνατότητας κατευθυντήριων γραμμών για την κάλυψη εγκληματικότητας, αντίστοιχων με τις οδηγίες του Council of Europe για τον λόγο περί μειονοτήτων και παιδιών.
2. Υποχρεωτική συμπερίληψη κοινωνικών επιστημόνων (εγκληματολόγους, κοινωνιολόγους, παιδοψυχολόγους) πριν από την σύνταξη της ειδησεογραφικής κάλυψης.
3. Δημιουργία "Crime & Society Desks" στα ΜΜΕ, με εξειδικευμένους συντάκτες.
4. Ενίσχυση της ερευνητικής δημοσιογραφίας, η οποία στην Ελλάδα παραμένει υπο-αναπτυγμένη σε σχέση με άλλες χώρες (Hallin & Mancini, 2004).

Με τον τρόπο αυτό η πολιτική επικοινωνία θα έχει τις βάσεις της στην έγκυρη ενημέρωση και όχι σε περιστασιακές – δραματοποιημένες αφηγήσεις.

7.4 Ενίσχυση της ενημέρωσης του κοινού για τις κοινωνικές αιτίες της παραβατικότητας

Σύμφωνα με τον πίνακα ανάλυσης τεκμηρίων, παρατηρήθηκε η απουσία αναφορών στα κοινωνικά αίτια που οδηγούν στην παραβατική συμπεριφορά ενώ, αντιθέτως, φαίνεται να υπερτονίζεται η επικινδυνότητα των νέων. Σύμφωνα με τις διεθνείς βιβλιογραφικές πηγές, αποτέλεσμα τέτοιων πρακτικών είναι η αναζήτηση και αποδοχή αυστηρών μέτρων καταστολής.

Προκειμένου να θεσπιστεί μια ισορροπημένη κοινωνική πρόσληψη χρειάζεται:

1. Παραγωγή δημοσιογραφικού περιεχομένου που εξηγεί το πλαίσιο (contextualized journalism).
2. Προβολή παρεμβάσεων κοινωνικής πρόληψης, όχι μόνο αστυνομικών επιχειρήσεων.
3. Δημοσιεύσεις οι οποίες να προβάλλουν θετικά πρότυπα της νέας γενιάς με σκοπό την αποφυγή γενικεύσεων και στιγματοποίησης.
4. Ενημέρωση του κοινού σχετικά με επιστημονικά τεκμηριωμένες αιτίες παραβατικότητας, όπως οικογενειακοί παράγοντες, σχολικό κλίμα, κοινωνικές πιέσεις, ψυχοκοινωνικά φορτία μετά την πανδημία κ.ά.

Σκοπός μιας τέτοιας ενημέρωσης είναι η κοινωνική αντιμετώπιση παραβατικών περιστατικών με εμπλεκόμενους ανηλίκους με γνώμονα την κατανόηση και όχι τον φόβο και την ανασφάλεια.

Συνολική αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του πίνακα κωδικοποίησης τεκμηρίων σε συνδυασμό με την ποιοτική ανάλυση λόγου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα ελληνικά ειδησεογραφικά μέσα ενημέρωσης χρησιμοποιούν μια πιο δραματοποιημένη, επιλεκτική και αποσπασματική τακτική για την παρουσίαση των περιστατικών

της ανήλικης παραβατικότητας. Η συχνότερη και εντονότερη θεματοποίηση της μεταπανδημικής περιόδου καθώς και η επαναλαμβανόνενη προσφυγή σε παλαιότερα περιστατικά με τη λογική της «υπενθύμισης», αναδεικνύουν την ανάγκη για μια πιο ολοκληρωμένη, υπεύθυνη και επιστημονικά τεκμηριωμένη ενημέρωση για το κοινό.

Επίλογος

Εν κατακλείδι, η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία επεδίωξε να αναδείξει και να επεξηγήσει τον τρόπο με τον οποίο το φαινόμενο της παραβατικότητας ανηλίκων δομείται από τα ΜΜΕ ως αντικείμενο δημόσιας συζήτησης, σε συνδυασμό με τις θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν συσταθεί για το συγκεκριμένο θέμα, την ανάλυση λόγου και τη γενικότερη θεωρία των μέσων ενημέρωσης. Η θεματική κωδικοποίηση δημοσιογραφικών κειμένων ανέδειξε επαναλαμβανόμενα μοτίβα πλαισίωσης και ερμηνευτικής απλοποίησης, τα οποία δεν αντιμετωπίζονται ως αιτιακές εξηγήσεις κοινωνικών φαινομένων, αλλά ως λόγοι που δομούν προσδοκίες, φόβους και ερμηνευτικά σχήματα στη δημόσια σφαίρα. Μέσα από τη σύνδεση των εμπειρικών ευρημάτων με το θεωρητικό πλαίσιο, η έρευνα υπογραμμίζει τη σημασία της δημοσιογραφικής πρακτικής ως διαμεσολαβητικού μηχανισμού μεταξύ κοινωνικής πραγματικότητας και δημόσιας κατανόησης, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύει τα όρια και τους περιορισμούς της ανάλυσης λόγου ως μεθοδολογικού εργαλείου. Συνολικά, η εργασία φιλοδοξεί να λειτουργήσει όχι ως κανονιστική αποτίμηση των ΜΜΕ, αλλά ως τεκμηριωμένη βάση για περαιτέρω επιστημονικό διάλογο γύρω από τη σχέση εγκληματικότητας, μέσων ενημέρωσης και κοινωνικής αντίληψης στην ελληνική πραγματικότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

Αλέπης, Θ. (2023). *Κοινωνιολογία της παραβατικότητας*. Παπαζήσης.

Αγγελίδου, Α., & Καψάλης, Α. (2021). *ΜΜΕ και αναπαραστάσεις της νεανικής παραβατικότητας*. Τυπωθήτω.

Βαρδάκης, Μ., & Κουκουρίκου, Ε. (2018). Ανηλικότητα, αποκλίνουσα συμπεριφορά και κοινωνική αντίδραση στην Ελλάδα. *Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, 12*(2), 44–59.

Βένης, Ι. (2019). *ΜΜΕ και εγκληματικότητα στην Ελλάδα*. Διόνικος.

Βένης, Γ. (2019). ΜΜΕ και κοινωνικός πανικός στην Ελλάδα: Αναπαραστάσεις της παραβατικότητας. *Κοινωνία & Επικοινωνία, 9*(1), 55–70.

Καρανικόλας, Ι. (2022). Τα ΜΜΕ και η κοινωνική κατασκευή της νεανικής βίας στην Ελλάδα. *Εγκληματολογική Επιθεώρηση, 13*(1), 57–78.

Καραθανάση, Ε. (2023). *Η πανδημία του COVID-19, οι επιπτώσεις της στο πεδίο του εγκλήματος και ο ρόλος των θυμάτων* (Μεταπτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Καψής, Ν. (2020). *Επικοινωνία και εξουσία στην Ελλάδα*. Καστανιώτης.

ΚΕΘΕΑ. (2021). *Έφηβοι και παραβατικότητα στην περίοδο της πανδημίας*. Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων.

Κουβέλης, Φ. (2019). *Μέσα μαζικής ενημέρωσης και σύγχρονη κοινωνία*. Παπαζήσης.

Κουσούλης, Α. (2020). Η δημόσια σφαίρα και τα ΜΜΕ: Κοινωνική ανασφάλεια και επικοινωνιακή πλαισίωση. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 55, 88–105.

Κουτσογιάννης, Ν. (2022). *Πολιτικός λόγος και νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα*. Εκδόσεις Παπαζήση.

Κωνσταντινίδης, Γ. (2021). Μέσα μαζικής ενημέρωσης και εγκληματικότητα: Θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις. Εκδόσεις Σάκκουλα.

Λαμπροπούλου, Ε. (2018). *Εισαγωγή στην εγκληματολογία: Θεωρία, έρευνα και πρακτική*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Λαμπίρης, Γ. (2020). *Η αστυνομική πηγή στην ελληνική ειδησεογραφία: Εξάρτηση και πλαισίωση*. Σάκκουλα.

Μυλωνάς, Ν. (2023). *Δραματοποίηση και ηθικός πανικός στα ελληνικά ΜΜΕ*. Gutenberg.

Ντάβου, Μ., & Χαλβατζή, Δ. (2023). Ψηφιακές μορφές νεανικής παραβατικότητας και τα ΜΜΕ. *Ψυχολογία, 30*(1), 55–74.

Πανούσης, Ν. (2019). *Εγκληματολογία και κοινωνική πολιτική: Κριτικές προσεγγίσεις*. Σάκκουλας.

Παπαθανασόπουλος, Σ. (2021). *Η τηλεόραση και η πολιτική επικοινωνία στην Ελλάδα*. Καστανιώτης.

Παπαθανασόπουλος, Σ. (2022). *Μέσα μαζικής ενημέρωσης και κοινωνία*. Παπαζήσης.

Παπαθανασόπουλος, Σ. (2022). Ποινικοποίηση των ανηλίκων στα ελληνικά ΜΜΕ. *Media & Society, 5*(2), 34–51.

Παπαθεοδώρου, Θ. (2021). Η νεανική παραβατικότητα στη μεταμνημονιακή Ελλάδα. *Κοινωνία & Πολιτική, 8*(3), 99–118.

Προράτα & Friedrich Ebert Stiftung. (2024). *Έκθεση για την εμπιστοσύνη στα ΜΜΕ και την κοινωνική αντίληψη του εγκλήματος στην Ελλάδα*.

Σπυριδάκης, Μ. (2021). Κοινωνικός αποκλεισμός και παραβατικότητα ανηλίκων μεταναστών. *Ελληνική Επιθεώρηση Κοινωνικής Πολιτικής, 17*(1), 77–94.

Τζαννετάκη, Μ. (2023). Δημοσιογραφικές αναπαραστάσεις και κοινωνική ταυτότητα των ανηλίκων παραβατών. *Εγκληματολογία, 15*(2), 65–83.

Τσιάκαλος, Γ. (2022). *Νεανική βία και κοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα*. Νήσος.

<u>ΔΙΕΘΝΗΣ</u>:

Aarøe, L., Petersen, M. B., & Arceneaux, K. (2020). The behavioral immune system shapes political intuitions: Why and how individual differences matter. *American Political Science Review,* 114(3), 775–794.

Agnew, R. (2019). *Pressured into crime: An overview of general strain theory* (2nd ed.). Oxford University Press.

Altheide, D. L. (2018). *Creating fear: News and the construction of crisis*. Routledge.

Altheide, D. L. (2019). *Media logic and social control*. Routledge.

Barthes, R. (1977). *Image—Music—Text*. Fontana Press.

Becker, H. S. (1963/2018). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. Free Press.

Berger, J., & Milkman, K. L. (2012). What makes online content viral? *Journal of Marketing Research*, 49(2), 192–205.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality*. Anchor Books.

Bryman, A. (2021). *Social research methods* (6th ed.). Oxford University Press.

Bucerius, S. M., & Urbanik, M. (2021). The limits of the law: Youth, race, and the politics of punishment. Oxford University Press.

Carrabine, E. (2022). *Crime, culture and the media* (2nd ed.). Polity Press.

Carlson, M., & Lewis, S. C. (Eds.). (2022). *News in a digital age*. Oxford University Press.

Chermak, S., & Gruenewald, J. (2020). Media coverage of crime and justice. In D. Gadd et al. (Eds.), *The SAGE handbook of criminological research methods* (pp. 401–415). SAGE.

Chibnall, S. (2019). *Law-and-order news: An analysis of crime reporting in the British press*. Routledge.

Cohen, S. (1972). *Folk devils and moral panics*. Routledge.

Cushion, S. (2021). *News and politics: The rise of live and interpretive journalism*. Routledge.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication, 43*(4), 51–58.

Fairclough, N. (2020). *Language and power* (3rd ed.). Routledge.

Farrington, D. P. (2020). *Developmental and life-course criminology*. Routledge.

Farris, E. M., & Silber Mohamed, H. (2022). Democracy's destructive tendencies: Immigration, elites, and exclusionary politics. Oxford University Press.

Galtung, J., & Ruge, M. H. (1965). The structure of foreign news. *Journal of Peace Research*, 2(1), 64–91.

Garland, D. (2023). *The culture of control* (Updated ed.). University of Chicago Press.

Goode, E., & Ben-Yehuda, N. (2009). *Moral panics: The social construction of deviance*. Wiley-Blackwell.

Greer, C., & McLaughlin, E. (2017). *Media and crime in the 21st century*. Routledge.

Greer, C., & Reiner, R. (2019). Mediated crime and justice. In M. Maguire, R. Morgan, & R. Reiner (Eds.), *The Oxford handbook of criminology* (pp. xxx–xxx). Oxford University Press.

Guo, L. (2022). *The third level of agenda-setting: A guide for future research*. Journalism Studies, 23(4), 567–585.

Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B. (1978). *Policing the crisis*. Macmillan.

Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge University Press.

Harcup, T., & O'Neill, D. (2017). What is news? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470–1488.

Hunt, A., & Munt, S. (2023). Youth, stigma and digital media: Narratives of deviance in the online age. *Crime, Media, Culture*, 19(1), 55–73.

Jewkes, Y. (2015). *Media and crime* (3th ed.). Sage.

Jewkes, Y. (2020). *Media and crime* (4th ed.). Sage.

Kourti, A., & Stavrinides, P. (2020). Media representations and public perceptions of juvenile delinquency. *Journal of Social Issues, 76*(4), 875–892.

Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). Sage.

Lee, M. (2021). *Inventing fear of crime*. Routledge.

McCombs, M. (2004). *Setting the agenda: The mass media and public opinion*. Polity Press.

McCombs, M. (2018). *Setting the agenda* (2nd ed.). Polity Press.

McCombs, M., Llamas, J., Lopez-Escobar, E., & Rey, F. (1997). Candidate images in Spanish elections. *European Journal of Communication, 12*(3), 315–331.

McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly, 36*(2), 176–187.

McCombs, M., & Valenzuela, S. (2021). *Setting the agenda: A guide to mass media effects*. Polity Press.

Mears, D. P., Stewart, E. A., Warren, P. Y., & Visher, C. A. (2019). Thinking fast and slow in criminology: A dual-process perspective. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 56(1), 3–34.

Messner (Eds.), The SAGE handbook of criminological research methods (pp. 401–415). SAGE Publications.

Meyer, S., McDonald, J., & Wilson, R. (2021). *Crime trends during the COVID-19 pandemic: A cross-city comparative analysis*

Muncie, J. (2021). *Youth and crime* (5th ed.). Sage.

Neuendorf, K. A. (2017). *The content analysis guidebook* (2nd ed.). Sage.

Pickett, J. T., Chiricos, T., Golden, K. M., & Gertz, M. (2023). Media portrayals of crime and public fear. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 60*(2), 234–262.

Pickett, J. T., Graham, A., Cullen, F. T., & Thrasher, S. (2020). The world is not always rational. *Criminology,* 58(3), 488–516.

Scheufele, D. A., & Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming. *Journal of Communication, 57*(1), 9–20.

Schlesinger, P., & Tumber, H. (2020). Reporting crime: The media politics of criminal justice (2nd ed.). Oxford University Press.

Schreier, M. (2020). *Qualitative content analysis in practice* (2nd ed.). Sage.

Surette, R. (2022). *Media, crime, and criminal justice* (6th ed.). Cengage Learning.

Tandoc, E., & Maitra, J. (2022). Framing deviance in online journalism. *Digital Journalism, 10*(4), 509–528.

Tandoc, E. C., & Maitra, J. (2022). Constructing fear: How news about youth crime shapes public perceptions. *Journalism*, 23(8), 1650–1668.

Van Dijk, T. A. (2013). *News as discourse*. Routledge. (Original work published 1988)

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

Αστυνομία Ελλάδας. (n.d.). *Στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας*. https://www.astynomia.gr

Δημοκρατία Ρόδου. (2023, 4 Ιανουαρίου). *ΕΛ.ΑΣ.: Μειωμένη εγκληματικότητα και ρεκόρ εξιχνιάσεων*. https://www.dimokratiki.gr/04-01-2023/el-as-meiomeni-egklimatikotita

CNN Ελλάδας. (n.d.). *Αρχειακό υλικό για εγκληματικότητα και ανηλίκους*. https://www.cnn.gr

ELIAMEP. (2020). *Crime and public order during COVID-19 lockdowns*. https://www.eliamep.gr

Panteion University Open Journals. (2021). *Crime, fear of crime and insecurity during the pandemic: The Greek reality*. https://ojs.panteion.gr

Prior, M. (2019). *Media and political persuasion*. Annual Review of Political Science, 22, 211–227. https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050317-070106

Reuters. (n.d.). *Greece – Crime and public safety news archive*. https://www.reuters.com

SLPress. (2023, July 15). *Περισσότεροι από 10.500 ανήλικοι προέβησαν σε παράνομες πράξεις*. https://slpress.gr

Χρόνος. (2024, February 2). *4.350 προσαγωγές και 1.731 συλλήψεις σε μία εβδομάδα*. https://www.xronos.gr